

**ENERGIA- ÉS KLÍMATUDATOSSÁGI SZEMLELETFORMÁLÁSI
CSELEKVÉSI TERV**

NEMZETI FEJLESZTÉSI
MINISZTERIUM

2015

Tartalom

1. ELŐSZÓ	4
2. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	6
3. ENERGIAPOLITIKAI IRÁNYOK ÉS A SZEMLELETFORMÁLÁS	16
3.1. Nemzeti Energiastratégia	16
3.2. Egyéb stratégiai dokumentumok	18
3.3. A szemléletformálási intézkedések fő területei a hazai stratégiák tükrében	20
3.4. A Cselekvési Terv célja	20
4. A SZEMLELETFORMÁLÁS GYAKORLATA	23
4.1. Nemzetközi kitekintés	23
4.1.1. Globális kezdeményezések	23
4.1.2. Európai Unió	24
4.1.3. Dánia	26
4.1.4. Egyesült Királyság	27
4.2. Hazai példák	28
4.2.1. WWF Föld Órája.....	28
4.2.2. „Bringázz a munkába!” (Bam!)	28
4.2.3. KEOP-6.1.0. – uniós forrásból megvalósuló szemléletformálási programok.....	29
4.2.4. Takarékoskodj a Föld energiájával!	29
5. HELYZETÉRTÉKELÉS	30
5.1. A magyar fogyasztók klíma- és energiatudatossága	30
5.1.1. Energiatakarékosság és energiahatékonyság	30
5.1.2. Megújuló energiaforrások felhasználása.....	32
5.1.3. Közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés.....	34
5.1.4. Erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés	36
5.1.5. Klímaváltozásnak való kitettségünk	39
5.2. Problémafeltárás	42
6. SZEMLELETFORMÁLÁSI JÖVŐKÉP MAGYARORSZÁGON	43
6.1. A szemléletformálás hazai kulcstényezői	43
6.1.1. Az informálás fejlesztése	43
6.1.2. Az egyén szemléletét befolyásoló tényezők	45
6.1.3. A klímatudatos törekvések helyi alapokon való kialakítása	47

6.1.4.	Példamutatás és elkötelezettség	47
6.1.5.	Együttműködés.....	47
6.2.	Célcsoportok azonosítása	48
6.2.1.	Gyermekek, fiatalok.....	48
6.2.2.	Lakosság.....	50
6.2.3.	Vállalkozások - munkáltatók	51
6.2.4.	Önkormányzatok és közintézmények	51
6.2.5.	Államigazgatási szervek	52
6.2.6.	Civil és szakmai szervezetek.....	52
6.2.7.	Médiatulajdonosok, érdekelt vállalatok	53
7.	INTÉZKEDÉSEK.....	55
7.1.	Kommunikációs és tájékoztatási intézkedések	57
7.1.1.	Energia- és klímatudatossági kampány.....	57
7.1.2.	Energia- és klímatudatossági tájékoztató honlap kialakítása.....	58
7.1.2.	Közlekedési-környezetvédelmi programok és kampányok folytatása, bővítése.....	59
7.1.3.	Nemzeti Energetikusi Hálózat felállítása.....	59
7.2.	Oktatási-nevelési tartalmú intézkedések	60
7.2.1.	Az energia- és klímatudatosság hangsúlyosabb figyelembevétele a környezeti nevelést elősegítő tananyagfejlesztésben	60
7.3.	Támogatási intézkedések	61
7.3.1.	Szemléletformálási és környezeti nevelési programok támogatása a 2014–2020-as operatív programok keretében	61
7.4.	Tervezést és végrehajtást segítő intézkedések.....	61
7.4.1.	Primer kutatás	61
7.4.2.	Helyi szemléletformálási tevékenységek szakmai támogatása.....	62
7.4.3.	Munkacsoport létrehozása.....	63
7.4.4.	Az EKSzCsT végrehajtásának nyomon követése és felülvizsgálata	63

1. ELŐSZÓ

„A természet hatalmas, az ember parányi. Ezért aztán az ember léte attól függ, milyen kapcsolatot tud teremteni a természettel, mennyire érti meg, és hogyan használja fel erőit saját hasznára.”

Szent-Györgyi Albert

A modern társadalom és gazdaság hatalmas mértékű igényeinek kielégítése miatt természeti erőforrásaink és energiahordozóink egyre szűkösebb mértékben állnak rendelkezésünkre. Mindennek következtében nem csupán energiaellátásunk, hanem Földünk éghajlatának és ökosztisztémájának állapota is veszélybe került. A visszafordíthatatlan természeti károk és a társadalmat is negatívan érintő hatások mérséklése érdekében nélkülözhetetlenné vált a fogyasztás mérséklése és strukturális átalakítása, az ehhez szükséges aktív és tudatos társadalmi szerepvállalás foganatosítása. A felismerés, miszerint a fogyasztói viselkedés megváltoztatása meghatározó erővel bír környezetünk (természetünk és klímánk) szempontjából, már számos intézkedésre készítette az emberiséget, azonban az előrejelzések továbbra is az energiafogyasztás és a szén-dioxid-kibocsátás növekedésével számolnak. Ennek érdekében további, hatékonyabb erőfeszítésekre van szükség. Az erőforrásigények és kibocsátások fő mozgatórugója a fogyasztás. A fogyasztói lánc végén pedig maga az egyén áll. Ez által az egyén életmódja és szükségletei határozzák meg a fogyasztói szokások megváltoztatására irányuló intézkedések hangsúlyának jövőbeli mértékét.

Magyarország energiapolitikai céljainak elérése érdekében a Nemzeti Energiastratégia számos területen felismeri a társadalmi viselkedésminták szerepét és ennek mintegy hozadékként emeli ki a szemléletformálásban rejlő lehetőségek fontosságát. A 2011októberében elfogadott, a Nemzeti Energiastratégiáról szóló 77/2011 (X. 14) OGY határozat 4. pontjának u) alpontja feladatként jelöli meg a Kormány számára a fogyasztók energia- és környezettudatos szemléletének formálására és fejlesztésére irányuló cselekvési terv kidolgozását. A határozat alapján a Kormánynak gondoskodnia kell a fenntartható fejlődéssel és az energiatudatossággal kapcsolatos oktatásról, annak médián keresztül történő terjesztéséről.

A feladat teljesítésére irányuló cselekvési terv, az Energia- és Klímatudatossági Szemléletformálási Cselekvési Terv (a továbbiakban: Cselekvési Terv/ EKSzCsT) elkészítésének kezdeti fázisában a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium egy szélesebb körű szakmai fórumot tartott, ahol bemutatta előzetes koncepcióját és tervezett intézkedéseit. A fórumon résztvevő érdekelt szervezetek lehetőséget kaptak a Cselekvési Terv teljes munkaanyagának szóbeli és írásbeli véleményezésére. A fórumnak és a további szakmai egyeztetéseknek köszönhetően valósult meg a Cselekvési Terv véglegesítése az alábbi szervezetek véleményének figyelembevételével: Levegő Munkacsoport, Magyar Földtani és Geofizikai Intézet - Nemzeti Alkalmazkodási Központ, Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Környezetgazdaságtan Tanszéke, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszéke, Env-in-Cent Környezetvédelmi Tanácsadó Iroda Kft., TÜV Rheinland InterCert Kft., MOL Magyar Olaj és Gázipari Nyrt. és Magyar Villamos Művek

Zrt.. A terület specifikussága és komplexitása miatt a tervezet már a kidolgozása során egyeztetésekre került sor a Földművelésügyi Minisztérium és az Emberi Erőforrások Minisztériumának illetékes munkatársaival.

A Cselekvési Terv kidolgozását segítette a „Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumban” című, az ÁROP-1.1.19-2012-2012-0009 azonosító számú projekt keretein belül kidolgozott, a Cselekvési Terv lehetséges intézkedéseinek eredményességét értékelő hatásvizsgálati tanulmány is.

2. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Mindennapi életünk és fogyasztási szokásaink útján jelentős hatással vagyunk környezetünkre, annak erőforrás-oldali és teherbíró-képességére nézve egyaránt. A klímaváltozás és az egyre szűkösben rendelkezésünkre álló erőforrások miatt felmerülő energiaellátási kockázatok mérséklésében ezért az egyének felelőssége éppen annyira meghatározó, mint a gazdasági szereplőké. A fogyasztók szemléletváltásával és a tudatos fogyasztói magatartás előretörésével mindezen kockázatok csökkenthetőek. A fenntartható fejlődés szempontjainak társadalmi normává kell válniuk, amely folyamatnak távlati célja, hogy a természeti erőforrásokat tudatosan hasznosító gazdasági és társadalmi berendezkedést alakítsunk ki. A fentiek érdekében a társadalom minden szereplőjére hatással levő, célzott szemléletformálási intézkedéseket kell végrehajtani, amelyekből a civil társadalomnak, a gazdasági-, továbbá az állami szereplőknek egyaránt ki kell venni a részüket.

Nemzeti Energiastratégia 2030

A Nemzeti Energiastratégia 2030 (a továbbiakban: energiastratégia) célként tűzi ki az energiafogyasztási szokásokkal és annak környezeti vonatkozásaival kapcsolatos szemléletváltás elérését, továbbá a környezet- és energiatudatos fogyasztói társadalom kialakítását. Mindehhez a társadalom egészét átfogó szemléletformálási programok indítását jelöli ki eszközül, egy annak végrehajtását szolgáló cselekvési terv megalkotásával. Az energiastratégia kiemelt szerepet tulajdonít a szemléletformálásnak, tekintettel arra, hogy az jelentősen hozzájárulhat az energiatakarékosság és energiahatékonyság növeléséhez, a megújuló és egyéb alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiatermelési módok elterjedéséhez, és mindezek alapján a globális és helyi környezeti terhelések (az üvegház hatású gázok és egyéb légszennyező anyagok kibocsátásának) csökkentéséhez.

A hazai energia- és klímatudatos szemléletformálás szükségessége

Magyarországon **jelentős energiamegtakarítási potenciál** rejlik az energiapazarló épületek (épületszerkezetek jó karbantartásának hiánya miatt) és a már hatékonyak nem minősülő fűtési és villamosenergia-rendszerek korszerűsítésében, továbbá a nagy energiaigényű elektromos berendezések cseréjében. Ez a potenciál hazánk esetében nagyobb, mint az Európai Unió nyugati tagállamaiban, ahol mindezek ellenére jóval nagyobb jelentőséggel bírnak a szemléletformálási programok. Az EU támogatási programjainak köszönhetően Magyarországon is egyre nagyobb számban valósulnak meg épületenergetikai korszerűsítések. Az energiahatékonysági potenciálok fokozottabb kihasználása, a forrásfelhasználás hatékonyságának növelése érdekében azonban nélkülözhetetlen az általános érdeklődés felkeltése, a fogyasztók megfelelő információkkal való ellátása.

A lakossági energiafelhasználás az EU végső energiafelhasználásának 27%-át teszi ki. Ez az érték Magyarországon 32%-ra tehető, ami jól mutatja, hogy hazánk esetében a lakosságnak fontos szerepet kell betöltenie az energiahatékonysági és -megtakarítási célok

elérésében.¹ A lakossági energiafogyasztásra vonatkozó megtakarítási potenciál becslése számos kutatás és tanulmány témája, amelyek az eszköz- és viselkedésbeli változtatások együttes hatásával jelentős, akár 20 százalékpontos megtakarítást is elérhető célnak tartanak.²

A lakoságnak, mint jelentős energiafogyasztónak az energiastratégia végrehajtásában aktív szerepet kell vállalnia. Az ehhez szükséges motiváció és önálló cselekvés elérése érdekében az eddigieknél intenzívebb módon kell hiteles és célcsoport-specifikus ismereteket átadni a lakoságnak, tekintettel arra, hogy a társadalom jelentős részének hiányos az energetikai és az ahhoz kapcsolódó környezeti szempontú tájékozottsága. Az energiafogyasztásból eredő legjelentősebb környezeti probléma az éghajlatváltozás, ezért – ahogy azt a Cselekvési Terv címe is jelzi – annak kiemelt szerepet kell kapnia az energetikai vonatkozású környezettudatosság elérésében, az azt szolgáló szemléletformálási intézkedések végrehajtása során. Ehhez szükséges az azzal kapcsolatos részletes ismeretek átadása. (A klímatudatosság a környezettudatosság részeként értelmezendő fogalmi kör.)

A tájékozottsági hiányosságok jellemzően az energiafogyasztás mértékével, annak összetételével, továbbá a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatosak. A környezetterhelések csökkentéséhez nélkülözhetetlen azonban ezen területek megfelelő ismerete.³ Általánosságban elmondható, hogy a fogyasztók sok esetben a ma már nem helytálló megítélésük szerint döntenek és drágának ítélik meg a környezetbarát eszközöket anélkül, hogy előzetesen megfelelően tájékozódna a lehetőségekről.

Mindezek mellett kiemelten fontos az alacsony jövedelmű háztartások megfelelő szintű informálása az egyénileg – ugyanakkor költségkímélő módon – megvalósítható lehetőségeikről, tekintettel arra, hogy az energiapazarló lakóépületek és az azok következtében felmerülő, jelentős rezsiköltségek éppen ezen társadalmi szegmens számára okozzák a legnagyobb problémát.

A Cselekvési Terv célja

A Cselekvési Terv célja az energia- és klímatudatosság elterjesztése. Ezért a Cselekvési Terv ennek megfelelően azonosítja azokat a rövid távon – többségében 2020-ig – megvalósítandó kormányzati intézkedéseket, amelyek képesek jelentős mértékben hozzá járulni a klímaváltozással és energiafelhasználással kapcsolatos szemléletváltás bekövetkezéséhez, a fogyasztói szokások megváltoztatásának, továbbá a hazai szereplők ilyen irányú tevékenységének dinamikus előmozdításához. A Cselekvési Terv rövid távú intézkedései megteremtik az alapot a szemléletformálás hosszú távú megvalósításának, melynek további biztosítéka a Cselekvési Terv 5 évente történő felülvizsgálata.

A Cselekvési Terv intézkedéseinek hosszú távú célja, hogy a fogyasztók egyéni érdekükként kezeljék a fenntartható fejlődést szolgáló energiafogyasztás kialakítását és, hogy a költségalapú szempontokon túl a környezetorientált és közösségi érdekek is jelentős súlyt

---

¹ 2013, EUROSTAT

² IEE Changing Energy Behaviour, 2011 (https://www.iea.org/media/workshops/2011/lowcarbon/1_Smits.pdf)

³ WWF Égből pottyant energiák (http://www.wwf.hu/media/file/1288789447_wwfegbolpottyant_final.pdf)

képviseljenek fogyasztói döntéseik meghozatalakor. A fent említettekkel együtt a Cselekvési Terv további célja, hogy a lehetőségekre való rámutatással csökkenjenek a háztartások energiaköltségei, enyhüljenek az abból adódó nehéz életkörülmények, ezáltal javítva az emberek életminőségét. Az azonosított célok és intézkedések megfelelően és – sok esetben – előremutatóan szolgálják az Európai Unió fenntartható fejlődési, továbbá energia- és klímapolitikai célkitűzéseit. A Cselekvési Terv összhangban van az egyes hazai stratégiákkal és cselekvési tervekkel (például Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve, Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia, Nemzeti Környezetvédelmi Program), és hozzájárul az azokban foglalt célkitűzések teljesítéséhez.

Az energiastratégia és a témához kapcsolódó, egyéb hazai stratégiák és tervek – az energetikai vonatkozású környezettudatosság alapján – a szemléletformálási intézkedések tekintetében az alábbi öt fő területet érintik:

- 1) energiahatékonyság és energiatakarékosság;
- 2) megújulóenergia-felhasználás;
- 3) közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés;
- 4) erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés;
- 5) megváltozott klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás.

A Cselekvési Terv felépítése

A Cselekvési Terv bemutatja a nemzetközi és hazai kezdeményezéseket, továbbá értékeli a hazai fogyasztói tényeket, szokásokat és az ezek kapcsán kialakult vélekedést az energiatakarékosság, a megújulóenergia-felhasználás, a közlekedési eredetű energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, az erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés, valamint a klímaadaptáció kapcsán. A helyzetértékelés részeként a Cselekvési Terv feltárja a problémákat, majd a jövőképre vonatkozóan felvázolja a hazai sajátosságokra és a szemléletformálás hatékonyságára épülő kulcstényezőket, célcsoportokat és a szükséges intézkedéseket.

A Cselekvési Terv célcsoportjai

Az energia- és klímatudatos szemléletformálás célcsoportja az egész társadalom, a gyermekektől a nyugdíjasokig, hiszen az energiafelhasználás és a környezetvédelem megkerülhetetlen része a mindennapoknak. A szükségszerű és halaszthatatlan lépésekre a társadalom egészének figyelmét érdemes felhívni. **A Cselekvési Terv fő célcsoportja a lakosság, ezen belül is kiemelten a gyermekek és a fiatalok.**

A szemléletformáló intézkedések hatékony végrehajtása érdekében megfelelően szegmentálva kell rá mutatni arra, hogy kik és milyen formában vehetik ki részüket a feladatokból. A nem lakossági célcsoportokhoz tartozók esetében az intézkedések primer célzottai az adott társaság, a közösség vezetői és a témával foglalkozó szakemberek. Ennek alapján további célcsoportok kerültek azonosításra:

- Vállalkozások – munkáltatók

- Önkormányzatok és közintézmények
- Államigazgatási szervek
- Civil és szakmai szervezetek
- Médiatulajdonosok, érdekelt vállalatok

Problémafeltárás és jövőkép

A helyzetértékelés alapján azonosított problémák és azok megoldásához szükséges eszközök az alábbiak.

Szemléletformálási terület	Azonosított problémák	Megoldási eszközök
<p>Energiatakarékosság és energiahatékonyság</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hiányos az információátadás az energiahatékonysági lehetőségekről és az egyszerűen is kivitelezhető energiamegtakarítási eszközökről, így a hazánk szempontjából jelentős energiamegtakarítási potenciál kihasználatlan. • A lakosság egy része nincs tudatában energiafogyasztásával (ez általánosítható az energiafogyasztás szerkezetére és összetételére is), továbbá annak környezeti hatásaival. • Legtöbben még az egyszerű, csupán odafigyelést igénylő energiatakarékossági lépéseket sem teszik meg, mivel nincsenek tisztában az energiatudatos életvitellel elérhető megtakarítási lehetőségekkel és a napi szinten megvalósítható energiahatékonysági módszerekkel. • A lakosság bizonyos részének nem egyértelmű az összefüggés az energiafelhasználás és a klímaváltozás között. • A környezeti szempontok másodlagosak a fogyasztói szokások kialakítása során. • A lakosság jelentős része tájékozatlan, ezért könnyű megteveszteni és rossz minőségű szigetelési munkával megkárosítani. • A tudatosság jellemzően csak átmenti jelleggel, rövidtávon alakul ki, a klímatudatos viselkedésmódozások nagyon ritkán rögzülnek tartósan. • A helyi önkormányzatok nem ismerik a településtervezés energiahatékonysági összefüggéseit. 	<ul style="list-style-type: none"> • A hazai lakóépület-állomány állapotából fakadó költségoldali és épület-egészségügyi hatásokra való figyelemfelhívás. • Épületek korszerűsítési lehetőségeinek, azok várható költség-haszon értékeinek, és az azokhoz elérhető támogatások ismertetése. • Az energiahatékonysági beruházásoknak, mint befektetéseknek a bemutatása • Az egyéni energiafogyasztás mértékére és összetételére vonatkozó ismeretek átadása. • Energiaigények csökkentésére való figyelemfelhívás, továbbá az odafigyelést vagy kisebb beruházást igénylő energiamegtakarítási és energiahatékonysági tanácsadás, különös tekintettel a fűtési és energiatudatos lakáskorszerűsítési energiahatékonyságra. • Az energiafelhasználás és a klímaváltozás kapcsolatára történő rávilágítás. • Vállalkozások esetében az energia- és környezetmenedzsment-rendszerek bevezetéséből, továbbá a zöld- és kékgazdasági törekvésekből származó előnyökre való figyelemfelhívás és az építőipari energiatudatos hozzáállás kialakítása.

Szemléletformálási terület	Azonosított problémák	Megoldási eszközök
<p align="center">Megújulóenergia-felhasználás</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság egy része alig ismeri a megújuló energiaforrásokat, melynek tükrében további problémák azonosíthatóak: <ul style="list-style-type: none"> ○ az információhiány is hozzájárul a megújuló energiaforrások alacsony lakossági alkalmazásához; ○ a lakosság nincs tisztában a megújuló energiaforrások korszerű alkalmazhatóságával; ○ a lakosság nincs tisztában a megújuló energiaforrások hasznosításának tényleges költségeivel és hasznaival. • A hosszú megtérülési időszak elrettenti a lakosságot a beruházásoktól. • A távhőszolgáltatás által jelentősen növelhető a lakosság közvetett módon történő megújuló alapú energiafelhasználása, azonban a távhővel kapcsolatos, idejélmúlt és helytelen információkra támaszkodó társadalmi megítélés kedvezőtlenül hat a távhőrendszerek bővítésére, az új távhőrendszerek kialakítására. 	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság által alkalmazható megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos ismeretek átadása, különös tekintettel az alábbi szempontokra: <ul style="list-style-type: none"> ○ megújuló energiaforrások típusai és alkalmazása ○ energiahatékonyság és megújulóenergia-hasznosítás egymáshoz való viszonya; ○ tényleges költségek és hasznok, továbbá megtérülés; ○ a technológiáktól és a kivitelezőtől elvárható minőségek és garanciák. • A szolgáltatóktól vételezhető, megújuló alapú energiaszolgáltatásokkal (például zöld tarifa) kapcsolatos információk átadása. • Helyi megújuló potenciálokkal kapcsolatos tájékoztatás. • A megújuló energiaforrást hasznosító távhőrendszerek bővítése és az új távhőrendszerek kiépítése érdekében szükséges a távhő pozitív megítélésének növelése, amelyek érdekében elengedhetetlen a fogyasztók megfelelő informálása (például Távhő Ökocímke segítségével).
<p align="center">Közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A közlekedési eredetű kibocsátásért elsősorban a túlzott egyéni gépjárműhasználat a felelős. • A fosszilis alapú közlekedéssel összefüggő légszennyezettség jelentős egészségügyi kockázatot jelent a városban élők számára és ez nem tudatosul. • A közlekedési mód megválasztása során a közösségi közlekedés nem kielégítő szolgáltatási szintje és magasnak tűnő ára mellett nagyrészt a kényelmi szempontok dominálnak. • Az egyéni közlekedés valódi költségvonzatának helytelen a lakossági megítélése. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alternatív közlekedési megoldások előnyeinek népszerűsítése (elektromos meghajtású gépjárművek, kerékpáros, vasúti, közösségi és gyalogos közlekedés). • Közlekedési igények csökkentésére (lokális szolgáltatásokra, online ügyintézés előnyben részesítésére) történő figyelemfelhívás. • Gépjárműhasználattal kapcsolatos energia- és költségmegtakarítási lehetőségek ismertetése, különös tekintettel: <ul style="list-style-type: none"> ○ a járművezetési és a gépkocsi használattal kapcsolatos szokások megváltoztatására; ○ az utastér kihasználtságának növelésére. • A fosszilis alapú közlekedésből származó egészségügyi hatásokkal kapcsolatos ismeretek átadása.

Szemléletformálási terület	Azonosított problémák	Megoldási eszközök
<p>Erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A klímadatastos/zöld fogyasztói szemlélet gyakran nem párosul cselekvéssel. • Jelentős a bizalomhiány a zöldtermékek címkéinek információi kapcsán. • Az üvegházgáz-kibocsátási célok elérését segítő energiatermelési módok társadalmi elfogadottsága nem egységes. • A lakosság kevés információval rendelkezik a közösségi alapú klímabarát kezdeményezésekről. 	<ul style="list-style-type: none"> • Figyelemfelhívás a kis karbonlábnyomú termékekre és szolgáltatásokra. • Életciklus alapú fogyasztói szemlélet elterjesztése. • Ipari szereplők, vállalatok és egyéb szervezetek figyelmének felhívása az alacsony szén-dioxid-intenzitású termelés és fogyasztás megvalósításából származó piaci előnyökre. • Az üvegházgáz-kibocsátási célok elérését segítő energiatermelési módokkal kapcsolatos társadalmi elfogadottság biztosítása: <ul style="list-style-type: none"> ○ a nukleáris energiatermelés társadalmi elfogadottságának további biztosítása; ○ a települési szilárd hulladékok energetikai hasznosítását elfogadó társadalmi attitűd kialakítása. • A közösségi energia kezdeményezésekkel kapcsolatos lakossági és döntéshozói szemléletformálás a jogi, az adminisztratív és a pénzügyi ösztönzés kialakítása érdekében.
<p>Klímaadaptáció</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság túlnyomó része nincs tisztában a klímaváltozás Magyarországot érintő hatásaival, és nem fordít kellő figyelmet az alkalmazkodásra, a felmerülő környezeti és egészségügyi kockázatokra (például nyári hőhullámok kapcsán). • A zöldfelületek értéke nem minden esetben kap szerepet és kellő hangsúlyt a döntési és tervezési folyamatokban. 	<ul style="list-style-type: none"> • A klímaváltozás Magyarországot érintő éghajlati, környezeti és egészségügyi hatásainak ismertetése. • Az éghajlatváltozás hatásaihoz (például hőhullám) való alkalmazkodási lehetőségek, továbbá ezen hatásokra való felkészülés hangsúlyosabb ismertetése, kiemelten: <ul style="list-style-type: none"> ○ a csapadékvíz visszatartására és tárolására; ○ a zöld felületek növelésére; ○ a klímadatastos településrendezés gyakorlatára; ○ a biológiai sokféleség védelmére és az invazív élőlényekre. • Az éghajlatváltozásra érzékenyebben reagáló társadalmi csoportokra való odafigyelés növelése. • Az Országgyűlés által elfogadott, alkalmazkodással és klímavédelemmel kapcsolatos stratégiák és jelentések lakosság felé történő hatékonyabb kommunikációja.

A Cselekvési Terv intézkedései a megjelölt tématerületek problémáira és az azokhoz szükséges megoldási eszközökre koncentrálnak, intézkedéstípus szempontjából a következő csoportokba sorolhatók:

- kommunikációs és tájékoztatási intézkedések,
- oktatási-nevelési tartalmú intézkedések,
- támogatási intézkedések,
- tervezést és végrehajtást segítő intézkedések.

A szemléletformálás célcsoportja az egész társadalom, azonban a hatékonyság érdekében a társadalom különböző célcsoportjaira irányulnak az intézkedések.

A Cselekvési Terv intézkedései

Intézkedés típusa	Intézkedés	Célcsoport	Szemléletformálási tématerület
kommunikációs és tájékoztatási	Energia- és klímatudatossági kampány	lakosság, gyermekek és fiatalok, vállalkozások, önkormányzatok	energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású társadalmi berendezkedés, klímaváltozás
	Energia- és klímatudatossági tájékoztató honlap kialakítása	lakosság, gyermekek és fiatalok, vállalkozások, önkormányzatok és közintézmények, civil és szakmai szervezetek	energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású társadalmi berendezkedés, klímaváltozás
	Közlekedési-környezetvédelmi programok és kampányok folytatása, bővítése	önkormányzatok és közintézmények, vállalatok, munkavállalók, lakosság, gyermekek és fiatalok	közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés
	Nemzeti Energetikusi Hálózat felállítása	önkormányzatok és közintézmények, lakosság, helyi vállalkozások	energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás,
oktatási-nevelési tartalmú	Az energia- és klímatudatosság hangsúlyosabb figyelembevételével a környezeti nevelést elősegítő tananyagfejlesztésben	pedagógusok, gyermekek és fiatalok	fenntartható fejlődés, anyag- és energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, klímaváltozás, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció

Intézkedés típusa	Intézkedés	Célcsoport	Szemléletformálási tématerület
támogatási	Szemléletformálási és környezeti nevelési programok támogatása a 2014-2020-as operatív programok keretében	civil szervezetek, közintézmények (oktatási és hivatali), önkormányzatok	fenntartható fejlődés, anyag- és energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, klímaváltozás, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció
tervezést és végrehajtást segítő	Önkormányzatok, helyi szervezetek, közintézmények, államigazgatási szervek és vállalkozások (munkáltatók) energia- és klímaügyi szemléletformálási tevékenységének támogatása	közvetlen célcsoport: helyi szervezetek, önkormányzatok és közintézmények, államigazgatási szervek közvetett célcsoport: lakosság, helyi vállalkozások	energiatakarékosság és energiahatékonyág, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció
	Primer kutatás elvégzése	lakosság, kkv-k, érdekelt vállalatok, civil és szakmai szervezetek, önkormányzatok és közintézmények	fenntartható fejlődés, anyag- és energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, klímaváltozás, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció
	Munkacsoport létrehozása (EMMI, FM, NFM, BM, IM, NGM, ME, MEKH, civilek, szakmai szervezetek, szellemi kutatóműhelyek, egyetemek, közmédia és érdekelt vállalatok)	kormányzati szervek, civil és szakmai szervezetek, szellemi kutatóműhelyek, közmédia, érdekelt vállalatok	fenntartható fejlődés, anyag- és energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, klímaváltozás, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció
	Az EKSzCsT végrehajtásának és eredményeinek nyomon követését szolgáló monitoring módszer kialakítása és az EKSzCsT felülvizsgálata	kormányzati szervek, civil és szakmai szervezetek, szellemi kutatóműhelyek, közmédia, érdekelt vállalatok	energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, klímaváltozás, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció

3. ENERGIAPOLITIKAI IRÁNYOK ÉS A SZEMLÉLETFORMÁLÁS

3.1. Nemzeti Energiastratégia

Energetikai céljainkat egyaránt meghatározzák a globális kihívások és az uniós energiapolitikai törekvések. A globális és uniós célokkal összhangban **az energiastratégia egyik kiemelt célja a szemléletváltás elérése, a társadalom legszélesebb körének tudatos fogyasztóvá tétele**, a jövő- és környezettudatos társadalom kialakítása. Fentiek érdekében az energiastratégia széleskörű energetikai szemléletformálási programok elindítását tűzi ki célul. Ezért a 2011 októberében elfogadott, a Nemzeti Energiastratégiáról szóló 77/2011. (X. 14.) OGY határozat 4. pontjának u) alpontja feladatként jelöli meg a Kormány számára, hogy „dolgozzon ki a fogyasztók energia- és környezettudatos szemléletének formálására és fejlesztésére irányuló cselekvési tervet; gondoskodjon a fenntartható fejlődéssel és az energiatudatossággal kapcsolatos ismeretek oktatásáról, illetve a médián keresztüli terjesztéséről; hozzon létre a lakosság széles körét elérő energetikai tanácsadó rendszert”.

A magyar energiapolitika legfontosabb célkitűzése a mindenkori biztonságos energiaellátás garantálása a környezeti szempontok, a fogyasztók terhelhetőségének és a gazdaság versenyképességének figyelembevételével. A fenntartható fejlődés felé való elmozdulás és a nemzetközi klímapolitikai célok elérése érdekében szükséges az alacsony szén-dioxid-intenzitású társadalmi berendezkedés kialakítása. **Az energiastratégia végrehajtásában a lakosságnak aktív szerepet kell betöltenie, ezért kiemelt jelentőségű a társadalom szemléletformálása.**

Tekintettel hazánk nagy arányú energiaimport-függőségére, **a fogyasztók bevonása – nemzeti érdekeinket is szem előtt tartva – szükséges intézkedéssé vált napjainkra.** Az importfüggés a földgáz esetében éri el a legnagyobb értéket. Az importfüggés minden fogyasztói csoport esetén – így a lakosság tekintetében is – fenn áll, ezért az abból adódó ellátási kockázatokat csökkenteni kell az import útvonalak, és a források diverzifikációjával, a tudatos energiafelhasználással, így a földgázfelhasználás csökkentésével.

Az EU Energiaügyi Ütemtervében⁴ foglaltak szerint **a 2020-as klíma és energiacsomag szerinti 20%-os csökkentési cél elérése után az energiaszektor szén-dioxid-kibocsátását 85%-al kell csökkenteni 2050-re az 1990-es bázisévhez képest.** A nemzetközi éghajlatvédelmi megállapodások előremozdítása és a hosszú távra szóló beruházási ciklusok kiszámíthatósága érdekében az Európai Unió új – a 2014. év októberében elfogadott – 2030-as Klíma- és Energiapolitikai kerete alapján az 1990. évi szinthez képest a szén-dioxid-kibocsátás 40%-os csökkentését, a megújuló energiaforrások 27%-os részarányát és az energiahatékonyság 27%-ra való javítását kívánja elérni az EU. A tagállamoknak saját hatáskörben és a szektorsemlegesség biztosításával kell kidolgozniuk a

---

⁴ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A 2050-ig szóló energiaügyi ütemterv (COM(2011)885 végleges)

célértékek elérési menetrendjét. **Ehhez az energiatakarékosági és energiahatékonysági intézkedéseknek, az alacsony üvegházgáz-kibocsátású energiatermelési módoknak (nukleáris, megújuló,) prioritást kell kapniuk.** Az ilyen jellegű intézkedések fontos alapját jelentik a végrehajtást szolgáló eu-s irányelvek, úgymint a 2012-ben megjelent energiahatékonyságról szóló 2012/27/EU irányelv és a megújuló energia támogatására vonatkozó 2009/28/EK irányelv. Az említett irányelvek szemléletformálásra vonatkozó kötelezően teljesítendő intézkedéseit magába foglalja jelen Cselekvési Terv.

Az ellátásbiztonság növelésének legeredményesebb, már rövidtávon is megvalósítható módja az **energiatakarékosági és az energiahatékonysági intézkedések** útján elérhető fogyasztáscsökkentés. A 2020-ra vállalt energiamegtakarítási célértékek eléréséhez a teljes felhasználási és fogyasztói értékláncot átfogó takarékosági és hatékonysági intézkedéseket kell véghezvinni a termelői, a szolgáltatói és a fogyasztói oldalon egyaránt. Az energiahatékonyság – a legalacsonyabb költséggel, továbbá a legnagyobb társadalmi és éghajlatvédelmi haszonnal – a fűtési energiaigények mérséklésén keresztül az épületenergetikai korszerűsítésekkel jelentősen javítható. Míg az épületek energiahatékonyságának várható javulása miatt hőigény-csökkenéssel, a háztartási elektronikai készülékek számának jövőbeni növekedése miatt a villamosenergia-igény további növekedésével kell számolni. Figyelembe véve a várható fogyasztói igénynövekedést és a jelenlegi lakossági fogyasztásban rejlő jelentős energiamegtakarítási és energiahatékonysági potenciált, a szemléletformálásnak jelentős, stratégiai szereppel kell bírnia. Erre tekintettel az energiastratégia mellett a 2012/27/EU energiahatékonysági direktíva is előírja a fogyasztók tájékoztatására és pozíciójának erősítésére irányuló program megalkotását, a háztartások hatékony energiafelhasználásának elősegítését és ösztönzését célzó intézkedések kialakítását. Mindennek megfelelően a Cselekvési Tervben megvalósul a direktívával és az Energhatékonyságról szóló 2015. évi LVII. törvénnyel összhangban lévő intézkedések kijelölése.

Az energiafelhasználás csökkentése mellett további fontos stratégiai cél a megújuló energiaforrások felhasználási arányának növelése. A 2020-ra vállalt 14,65%-os célérték elérése érdekében a **lakosság megújulóenergia-hasznosítására ösztönző programok kialakítása** is szükséges. Fontos a lakosság motiválása a megújuló energiaforrások felé irányába történő nyitás, továbbá azok minél nagyobb arányú közvetlen és közvetett módon történő felhasználása érdekében. A lakosság megújulóenergia-felhasználása elsősorban a fűtési célú energiafogyasztáshoz kapcsolódhat. A megújuló energiaforrások költségelöneinek kommunikálása, a témát érintő hiteles és megfelelő információk átadása kiemelt jelentőséget kell, hogy kapjon.

Villamosenergia-ellátásunk biztosítása szempontjából stratégiai cél az atom-szén-zöld forgatókönyv megvalósítása, amelyet a megújuló energiaforrások térnyerése mellett a Paksi Atomerőmű teljesítményének fenntartásával, a hazai fosszilis készletek környezetet kevésbé terhelő kihasználásával kíván elérni az energiastratégia. Az **atomenergia** hosszú távú, békés célú felhasználásával a dekarbonizációs céloknak való megfelelés teljesülhet. Mindehhez szükséges a társadalmi elfogadottság, a hatékony kommunikáció fenntartása.

Az energiastratégia szintén kiemelt, a lakossági felhasználást leginkább érintő területe a **közlekedés**. Az energiastratégia a közlekedés átstrukturálását elsősorban az atomenergiára épülő, és a hatékonyságot növelő közúti és vasúti személy- és áruszállítás elektrifikációjában adja meg. A közlekedés terén fő cél a közlekedési energiaigények, a szén-dioxid-kibocsátás és egyéb környezeti terhek csökkentése, amelyekhez a szemléletformálás szintén jelentős mértékben képes hozzájárulni.

3.2.Egyéb stratégiai dokumentumok

Az energetikával és klímaváltozással foglalkozó hazai alapidokumentumok számos pontban kiemelik a szemléletformálás jelentőségét. Célrendszerük megfeleltethető az energiastratégia és a Cselekvési Terv törekvéseinek. A Cselekvési Terv sok esetben hozzájárul az egyes stratégiai és program célok teljesítéséhez.

A megújuló energiaforrások 14,65%-os részarányának elérési irányait **Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve** (a továbbiakban: NCsT) adja meg. Az NCsT „9.” intézkedése megjelöli egy „zöldgazdaság információs adatbázis (portál) kialakítását” - összhangban az Európai Unió megújuló energiaforrások támogatására vonatkozó, 2009/28/EK irányelvének 14. cikkével. Az NCsT szemléletformálási intézkedésének célja a megújulóenergia-hasznosítás elterjesztése, a fogyasztók környezettudatosságának és a megújuló energiaforrásokról való ismereteinek növelésén, továbbá az általános érdeklődés felkeltésén keresztül.

Magyarország **III. Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Terve** a források és egyéb intézkedések útján elérhető legnagyobb, 92 PJ energiamegtakarítás elérését tűzi ki célul 2020-ra, amelyhez – összhangban az energiahatékonysági irányelvvel – hozzárendeli a szükséges szemléletformálási intézkedéseket, hivatkozva jelen Cselekvési Terv intézkedéseire.

A hazai épületállomány állapotának jelentős része (mintegy kétharmadának) messze elmarad a ma elvárható követelményektől, mely jelentős mértékben hozzájárul ahhoz, hogy az ország energiafelhasználásának 40%-a épületekhez, főként azok hő-felhasználáshoz köthető. A jelentős energiamegtakarítási potenciál mindebben adott. Cél, hogy az épületenergetikai korszerűsítések és fejlesztések révén **49 PJ-lal⁵ csökkenjen** Magyarország éves energiafogyasztása 2020-ra, melynek megvalósítására a 2015-ben megjelent **Nemzeti Épületenergetikai Stratégia** ad útmutatást. Mindez a meglévő épületek energetikai felújítására, továbbá az új épületek épületenergetikai követelményrendszerének kialakítására és bevezetésére vonatkozik. A célok hatékony elérése érdekében a különböző lakossági és középületi kategóriák fejlesztési irányaihoz és épülettípusokhoz rendelt részletes korszerűsítési csomagok kijelölése valósul meg.

A klímaváltozással kapcsolatos legmagasabb szintű hazai szakpolitikai dokumentum az Országgyűlés által 2008-ban elfogadott **Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2008-2025**

---

⁵ Nemzeti Épületenergia Stratégia

(29/2008. (III. 20.) OGY határozat), amelynek felülvizsgálata a jogszabályban meghatározottaknak megfelelően 2013-ban megtörtént és második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2014-2025-re, kitekintéssel 2050-re címmel az Országgyűlés részére benyújtásra került.

A **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012** (a továbbiakban: NFFS) áttekintést nyújt nemzeti erőforrásainkról, amelyek közül a természeti erőforrások vonatkozásában kiemeli, hogy azoknak megfelelő mennyiségben és minőségben kell rendelkezésre állniuk az emberi fejlődés alapjainak biztosítása érdekében. Ezért hangsúlyos elemként jelenik meg az oktatás, amelynek kapcsán szükségesnek ítéli meg a fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek átadását, a rendszerszintű gondolkodási készségek elsajátításának erősítését a közoktatásban. A fejlesztések fontos eszközeként leírja, hogy a tanárok fenntarthatósági szakmai ismereteinek bővítését továbbképzések útján lehet biztosítani, amelyek finanszírozása akár uniós forrásokból is megvalósítható. További lehetséges intézkedésként felvázolja az ezt szolgáló ismeretek Nemzeti Alaptantervben való megjelenítését, valamint szükségesnek tartja a fenntartható életmódra nevelés programjai közötti koordináció javítását, a módszertani központok felállítását és a témára nyitott közösségek támogatását. Az NFFS a gazdasági erőforrások megőrzésének szempontjából is fontosnak tartja a környezettudatosságot erősítő szemléletformáló tevékenységeket és az azokat megvalósító, elsősorban kommunikációs kampányok finanszírozására nyújtott támogatások kialakítását.

A 2015-2020 közötti időszakra szóló **Nemzeti Környezetvédelmi Program** (NKP-IV) hazánk környezetpolitikai törekvéseinek keretét adó – összhangban a korábbi programokkal (NKP-I, NKP-II és NKP-III) – a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosítását tűzi ki célul, amelynek keretében számos klímaváltozási, erőforrás-hatékonysági és energiatudatossági szemléletformálást érintő intézkedést jelöl meg.

A 2015-ban megjelent a **Nemzeti Reform Program** (NRP), amely az Európa 2020 Stratégia céljainak elérését szolgáló, több szakterületre vonatkozó, kiemelt célkitűzéseket és az azokhoz rendelt rövid távú végrehajtási intézkedéseket fogalmaz meg, továbbá áttekinti az elmúlt időszakban megadott intézkedések előrehaladását.

A **Nemzeti Vidékstratégia** és annak végrehajtási keretprogramja, a **Darányi Ignác terv** célul tűzi ki szemléletformálási, képzési programok és akciók indítását, az iskolarendszerű és terepi környezeti oktatás és nevelés megújítását. A keretprogram alapján a meglévő Zöld Óvodák és Ökoiskolák, továbbá az Erdei Óvodák és Iskolák kritériumrendszerének kibővítésével az eddigiekben hiányzó, szemléletformálási célzatú területek is megfelelő teret fognak kapni.

Az **Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció** kiemeli, hogy a környezettudatosság a magyar társadalom értékrendjében nem megfelelő súlyú. A koncepció szerint a szemléletformáló tevékenységek hatékonyságát gátolják az éppen ellentétes viselkedésre, a sok esetben indokolatlan fogyasztásra ösztönző piaci eszközök (reklámok és a média nem példászerű fogyasztói viselkedésmintákat közvetítő magatartása). A dokumentum fejlesztéspolitikai feladatként adja meg a környezettudatos szemlélet- és gondolkodásmód

erősítését, a környezeti nevelést, a szemléletformálást, a fenntartható termelési eljárásokat és fogyasztási szokásokat, továbbá a környezeti információkat biztosító rendszerek támogatását. A koncepció a hatékony és fenntartható mobilitás elérésének eszközéül – a megfelelő közlekedésszervezés mellett – a szemléletformálást adja meg.

A szemléletformálás és a megfelelő értékrend kialakítása köznevelési kereteken belül tud a leghatékonyabb lenni, ezért külön megemlítendőek a köznevelés területén elfogadott új jogszabályok és dokumentumok, amelyek közül kiemelendő a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény, továbbá az **51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről**. A törvény alapvető fejlesztendő célterületként és köznevelési célként azonosítja a fenntarthatóságra és környezettudatosságra nevelést valamennyi köznevelésben résztvevő korosztály számára. A rendelet több tárgy és korosztály esetén konkrét energia- és klímapolitikával összefüggő nevelési, oktatási tartalmat és készséget nevez meg.

3.3.A szemléletformálási intézkedések fő területei a hazai stratégiák tükrében

A stratégiai célok alapján Magyarországnak – mind a lakossági és a gazdasági szektornak (benne ipar, mezőgazdaság, szolgáltatás, közlekedés, oktatás, kultúra, egészségügy) – el kell indulnia a fenntarthatóság, az alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés kialakítása felé.

Az energiastratégia és az azt kiegészítő stratégiák releváns céljait és az energetikai vonatkozású környezettudatosságot figyelembe véve a Cselekvési Terv intézkedéseinek öt fő területe:

- 1) az energiahatékonyság és energiatakarékosság,**
- 2) a megújulóenergia-felhasználás,**
- 3) a közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés,**
- 4) az erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés és**
- 5) a klímaadaptáció.**

A megjelölt energia- és klímatudatosságot érintő szemléletformálási területekkel szoros összefüggésben vannak a fenntartható fejlődés megvalósításával kapcsolatos további területek, mint például a tudatos víz- és anyaghasználat (beleértve a hulladékmennyiség csökkentését és a keletkező hulladék anyagában történő hasznosítását), amelyek esetében a szemléletformálás közvetett módon eredményez energiafelhasználás-csökkenést. A fenntartható fejlődés megvalósításának komplexitása miatt nem húzható éles határ a más szakterületeket is érintő szemléletformálási intézkedések között, amelyek így szintén megjelenhetnek jelen Cselekvési Terv egyes intézkedései kapcsán.

3.4.A Cselekvési Terv célja

A fenntartható fejlődés megvalósításának egyik alapvető eszköze a fogyasztási szokások megváltoztatása, amelynek az energiaforrások felhasználása tekintetében kiemelt szerepet kell kapnia. **Mindennek érdekében jelen Cselekvési Terv célja az energia- és klímatudatosság elterjesztése. A Cselekvési Terv mindehhez azonosítja a klímaváltozással és energiafelhasználással kapcsolatos szemléletváltást és azon keresztül a fogyasztói szokások megváltoztatását előmozdító kormányzati intézkedéseket.**

A stratégiai irányokat alapul véve a Cselekvési Terv olyan intézkedéseket jelöl ki, melyek hozzájárulnak:

- a fenntarthatósági szempontokhoz illeszkedő, **klíma- és energiatudatos viselkedések elterjesztéséhez és erősítéséhez, azon keresztül az üvegházgáz-kibocsátás, a környezeti terhek, a lakossági energiaköltségek és energetikai importfüggőségünk csökkentéséhez;**
- **a klímaváltozás káros hatásaira való társadalmi felkészülés elősegítéséhez;**
- **az alacsony üvegházgáz-kibocsátású energiatermelési módok (így a nukleáris energiával és a megújuló energia-termeléssel), továbbá az anyagában nem hasznosítható hulladék energetikai célú hasznosításával kapcsolatos ismeretek elsajátításához és azok társadalmi elfogadottságának növeléséhez.**

Az energiatudatosság elterjesztésének további célja, hogy a megszerzett ismeretek segítségével javuljon a lakossági fogyasztók életminősége (komforthiány), és csökkenjenek a lakosságot érintő környezet-egészségügyi hatások. Ezért az energiafelhasználásra vonatkozó szemléletformálási intézkedések kapcsán fő cél a tudatos energiafogyasztásból fakadó, az egyén életére gyakorolt, kedvező hatások hatékony és változatos kommunikációs eszközökkel történő bemutatása.

Az alacsony szén-dioxid-kibocsátást szem előtt tartó életvitel ösztönzése mellett a hazai szemléletformálás sajátos célja rávilágítani arra, hogy a magyar háztartásoknak többoldalúan kellene ellátniuk saját energiaigényeiket.

Jellemző, hogy a fogyasztók sok esetben a ma már nem helytálló megítélésük szerint döntenek, emellett drágának ítélik meg a környezetbarát eszközöket anélkül, hogy megfelelően tájékozódna a lehetőségekről. Ha sikerül egyértelművé tenni azt az üzenetet, hogy egyes, drágábbnak tűnő megoldások esetenként olcsóbbak és még akár hasznot is termelhetnek egy háztartás, lakó- vagy munkaközösség számára, akkor a racionális okok összekapcsolódhatnak a lelkiismereti, egészségügyi és költségoldali okokkal (szinergiahatás). A lakosság figyelmét fel kell hívni arra, hogy a környezet- és klímatudatos lét ma már nem luxus, nem csak lassan megtérülő, beláthatatlan mértékű beruházásokkal érhető el, hanem akár megfelelő odafigyeléssel és magatartásbeli változtatásokkal is.

A Cselekvési Terv intézkedéseivel hosszú távú cél annak elérése, hogy a fogyasztók egyéni érdekükként kezeljék a fenntartható fejlődést szolgáló energiafogyasztás kialakítását,

és hogy a fogyasztói döntéseik kialakításakor – a költség alapú szempontokon túl – a környezetorientált és közösségi érdekek is jelentős súlyt kapjanak. Az **értékvédő energiafogyasztói szemlélet elterjesztésének át kell hatnia az állam minden működési szintjét** (például jogalkotás, hatósági munka, példaállítás, oktatás-képzés, kormányzati kommunikáció stb.) és azoknak meg kell jelenniük az intézkedések minden szintjén.

A Cselekvési Terv további hosszú távú célja, hogy a lehetőségekre való rámutatással, csökkenjenek a háztartások energiaköltségei. Emellett a viselkedésbeli változások hatására csökkenő környezeti problémákkal és a költséghatékonyság növekedésével javítható legyen a lakosság életminősége. Mindezek jelentős hatással lehetnek Magyarország gazdasági versenyképességére, tekintettel arra, hogy az energiafelhasználás csökkentésével nő a lakosság megtakarítása és a kisebb energiaigény nagyobb hányadát hazai energiahordozókból fedezi a lakosság. Mindezek hatására csökkenhetnek az energiahordozó importőrök részére történő kifizetések, ami által a hazai jövedelem növekedése várható.

4. A SZEMLÉLETFORMÁLÁS GYAKORLATA

A hazai szemléletformálás irányadó szempontjainak és célokat szolgáló kormányzati intézkedéseinek azonosítása érdekében a Cselekvési Terv áttekinti a szemléletformálásban élen járó országok gyakorlatait, a hazai példaértékű programokat, továbbá a stratégiai területekre vonatkozó fogyasztói szokásokat és vélekedéseket. Az általános értékelést követően a Cselekvési Terv feltárja a fogyasztói viselkedés és a szemléletformálási programok megvalósításának problémáit. A hazai intézkedések mindennek megfelelően egy gyakorlatorientált, valós megközelítés alapján kerülhetnek kijelölésre.

A szemléletformálás meglehetősen változatos és széles eszköztárral rendelkezik. Leggyakoribbak az oktatási és kommunikációs kampány jellegű intézkedések. Azonban az információátadásnak számos további módja is lehetséges, mint például elismerések, példamutatás útján, vagy pusztán képi megjelenítéssel. A szemléletformálás napjainkra egyre jelentősebb figyelmet kap a fejlettebb országokban (és az utóbbi években már hazánkban is), köszönhetően az uniós források ilyen programokra irányított elosztásának. A megfelelő hazai eszközök kiválasztása érdekében a következőkben – a teljesség igénye nélkül – néhány jelentősebb nemzetközi és hazai szemléletformálási kezdeményezés és program kerül bemutatásra.

4.1. Nemzetközi kitekintés

4.1.1. Globális kezdeményezések

A fenntartható fejlődés kérdéskörével és annak támogatásával legrégebb óta foglalkozó, a nemzetközi törekvések élvonalában lévő szervezet az **Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ)**. Az ENSZ először 1969-ben hívta fel a világ figyelmét a Föld globális problémáira, amelyeknek ezt követően számos ENSZ konferencián hangsúlyt adott. 1983-ban az ENSZ főtitkára felkérte Norvégia akkori miniszterelnök asszonyát, Gro Harlem Brundtlandot egy független bizottság megalapítására, amelynek feladatként adta, hogy hívja fel a világ figyelmét a gazdasági, a társadalmi és a környezeti kölcsönhatásokra és az ezekből származó problémákra, a változás szükségességére. Az ennek keretében létrejött Környezet és Fejlődés Világbizottság „Közös Jövők” címmel 1987-ben adta ki a fenntartható fejlődés fogalmát tartalmazó jelentését. A fenntartható fejlődés ezt követően az ENSZ-konferenciák központi gondolatává vált. Az 1992-ben Rio de Janeiroban tartott Környezet és Fejlődés konferencián létrehozták a Fenntartható Fejlődés bizottságát, melynek feladata, hogy ösztönözze a fenntartható fejlődéshez szükséges gazdasági és társadalmi változásokat. A fenntarthatósági és a felmerült környezeti problémák orvoslása érdekében az ENSZ 1972-ben megalapította Környezetvédelmi Programját (United Nations Environment Programme – UNEP), amely a környezetvédelmi tevékenységek mellett a fenntartható fejlődés elősegítésén is törekszik. A keretprogram iránymutatást és segítséget ad az országoknak ahhoz, miként kezeljék megfelelően környezetüket, emellett eszközt biztosít a környezetben végbemenő káros folyamatok megfigyelésére. Az ENSZ a környezeti és fenntarthatósági célokat a nemzetközi szerződések és akcióprogramok útján igyekszik elérni. Az ENSZ legjelentősebb eszközének – az 1992-ben megkötött Éghajlatváltozási

Keretegyezményének (UNFCCC), továbbá annak 2005-ben hatályba lépett Kiotói Jegyzőkönyvének és 2012-es dohai módosításának – köszönhetően vált a globális klímapolitika kialakításának legfontosabb szereplőjévé.

A tagországok számára energetikai iránymutatási tanácsokat adó **Nemzetközi Energiaügynökség** (International Energy Agency – IEA) **Fogyasztó-oldali Programjában** (Demand Side Management – DSM) a fogyasztói viselkedés befolyásolását célzó intézkedést fogalmaz meg, mely külön erre a célra létrehozott kutatócsoportjának munkájára épül.⁶ Az IEA is kiemeli, hogy a technológiai intézkedések önmagukban nem elegendőek az energiafogyasztás drasztikus csökkentéséhez, ezért szükségesnek ítéli meg az energiafelhasználáshoz kapcsolódó emberi viselkedések megismerését, a szemléletformálás tudás alapú megközelítését. A program a meglévő viselkedésmoделlek gyakorlatba való átültetésére helyezi hangsúlyt, nagyban segítve ezzel a tagországok szemléletformálásra irányuló munkáját. A programon és az IEA egyéb rendezvényén (például a Choices, Decisions and Lifestyles Roundtable) keresztül számos kutató és nemzetközi szakember együttműködésére és tapasztalatainak megosztására adódik lehetőség.

4.1.2. Európai Unió

Az EU energia- és klímapolitikai céljainak teljesítése érdekében számos energiahatékonysági, megújulóenergia-felhasználási és ÜHG kibocsátás-csökkentési területre fókuszáló programot alakított ki és tervez kialakítani. A kampányok mellett az Európai Uniót elsősorban olyan programok gazdájaként ismerjük, amelyek a szemléletformálási programok megvalósítására finanszírozási és nemzetközi partnerségi lehetőségeket teremtenek.

A következőkben – a Cselekvési Terv céljaival egyezően – elsősorban azokat az uniós programokat mutatjuk be, melyek lehetőséget adnak az energia- és klímatudatosság megerősítését szolgáló programok minél nagyobb számban történő támogatására.

Az egyik legjelentősebb finanszírozási lehetőséget biztosító kezdeményezések között kell számon tartani az Európai Bizottság **Intelligens Energia Európa (IEE) programját**. A program keretén belül az Unió olyan pályázati felhívásokat tett közzé, amelyek célja a technológiai megvalósításokat és szemléletformáló tevékenységeket támogató projektek kivitelezésén keresztül az energiahatékonyság és megújuló energiaforrások felhasználásának ösztönzése.⁷ A program 2007 és 2013 között mintegy 730 millió eurós keretösszeg erejéig adott lehetőséget a tagországok programjainak támogatására, pályázati konstrukciókban történő elnyerésükre. A program célja konkrét projektek és valóban cselekvő emberek támogatása volt. A pályázásra évente adódott lehetőség. A program napjainkig több mint 400 projektnek nyújtott pénzügyi támogatást, amely így Európa szerte 60 helyi vagy regionális hivatalt és több mint 3000 szervezetet érintett. A program Magyarországon összesen 115 projekt finanszírozására adott lehetőséget. 2014-től az IEE programjai a **Horizont 2020**

---

⁶ Demandside Management Task XXIV. - Closing The Loop
(<http://www.ieadsm.org/ViewTask.aspx?ID=16&Task=24&Sort=0>)

⁷ <http://ec.europa.eu/energy/>

keretében kerülhetnek további támogatásra. A Horizont 2020 kutatás-fejlesztési és innovációs programok központi támogatására ad lehetőséget, melyek között a szemléletformálással foglalkozó kutatások is támogatást kaphatnak. A fogyasztókra, mint a jövő energia-rendszerének meghatározó szereplőjére irányuló programok, az azzal kapcsolatos kutatások az EU kiemelt támogatási területei lesznek a jövőben.

Az EU energiapolitikájának megvalósítása érdekében – a jogalkotás és a támogatói programok mellett – az önállóan végrehajtott, kampány jellegű programokra is nagy hangsúlyt fektet. Az ennek mintájául szolgáló, 2005-ben indult és 2011-ig tartó **Fenntartható Energia Európa** (Sustainable Energy Europe) program az új energetikai rendszerek nagyobb arányú, privát felhasználását célozta meg. A kampány a legjobb gyakorlatok (best practice-ek) széleskörű megismertetését és az érdekelt felek közötti kapcsolatok kiépítését tette lehetővé, amelyek segítségével új ötleteknek és intézkedéseknek adott platformot. A kampány évenként megrendezett fő eseménye a Fenntartható Energia Európai Hete (EU Sustainable Energy Week). A **Fenntartható Energia Európai Hete** először 2006-ban került megrendezésre. A program kapcsán megvalósuló akciók célja az energiahatékonysággal és megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos jó gyakorlatok terjesztése. További célként említendő, hogy az egyének által kihasználható energiahatékonysági eszközök széles tárházáról megfelelően informáljon, és ennek eredményeképp ösztönözze a programok résztvevőit.⁸

A gyermekek és fiatalok fontos szerepet játszanak a társadalmi változások elindításában. Az elektromos berendezések – kommunikációs és szórakoztató eszközök – fokozottabb használata mellett ez a korosztály már tudatában van annak, hogy életvitelükkel milyen környezeti hatásokat generálnak. Felismerve ezeket a korosztálybeli tulajdonságokat az **Intelligens Energia Európa** program keretében megvalósuló, „**Te az Energiáért**” (U4Energy) elnevezésű kampány fókuszába ez a célcsoport került. A 2010-től megvalósult program egyik fő célkitűzése volt, hogy az oktatáson és iskolai kampányokon keresztül ösztönözze a diákokat, a tanárokat és az iskolavezetőket, hogy népszerűsítsék a legeredményesebb energiahatékonysági intézkedéseket. A program során jelentős disszeminációs tevékenység valósult meg, amelynek köszönhetően 29 ország 620 iskolája csatlakozott a programhoz (a 2010/11-es és 2011/12-es tanévekben).

Az Unió a közlekedés területén is törekszik a környezeti és klímavédelmi szempontok érvényesülését megerősíteni, és az azt figyelembe vevő közlekedési szokásokat kialakítani. A célok elérése és az emberek szokásainak befolyásolása érdekében 2002 óta minden év szeptember 16. és 22. között kerül megrendezésre az **Európai Mobilitási Hét** (European Mobility Week), amely Európa legnagyobb közlekedési-környezetvédelmi kampánya. Célja, hogy a fenntartható közlekedési intézkedések bevezetésére ösztönözze az önkormányzatokat és, hogy települések polgárai a gépkocsik használata helyett más közlekedési módokat (a kerékpározást, a gyaloglást vagy a közösségi közlekedési eszközöket) részesítsenek előnyben. A hazai önkormányzatok részvételét országos szinten a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium koordinálja. A kampány hazai népszerűségét mutatja, hogy 145 csatlakozó önkormányzatával

---

⁸ www.eusew.eu

2014-ben Magyarország az európai programsorozat harmadik legtöbb résztvevőt adó országa volt.

4.1.3. Dánia

Dánia globálisan is úttörőnek számít a klímavédelemért folytatott harc és a megújuló energiaforrások minél nagyobb arányú felhasználása terén. 2050-re célul tűzte ki energiaigényeinek 100%-ban megújuló energiaforrásokkal való ellátását. Figyelembe véve azt, hogy a dán lakosság jelentős része mezőgazdasággal foglalkozik, elmondható, hogy a dán emberektől nem áll távol a környezettudatos szemléletmód. Ennek további erősítése és a globális környezetközpontú szemlélet kialakítása érdekében a dán kormány számos lakossági szemléletformáló programot indított, amelyek közül kiemelkedik a díjnyertes **„Egy Tonnával Kevesebb”** (One Tonne Less) elnevezésű **kampány**.

A dán Környezetvédelmi Minisztérium a Közlekedési és Energetikai Minisztériummal együttműködésben hajtotta végre a 2007 márciusában megkezdett egy éves kampányát (végrehajtó szervezetként a Dán Energiahivatal működött közre). A kampány üzeneteinek célja az volt, hogy a dán fogyasztók (célcsoport szerint egyének és háztartások) csökkentsék a fogyasztásaikból eredő szén-dioxid-kibocsátásukat.

A kampány célcsoportjait környezetvédelemmel kapcsolatos tudásuk és környezetbarát viselkedésük alapján határozták meg. Mindezen túl, további célcsoportokat jelöltek ki: a viszonylag „vagyonos” zöld fogyasztók, továbbá a gyerekek és fiatalok csoportját. A zöld fogyasztók külön megjelölését az indokolta, hogy a kampány lefutásának egy éve alatt az ő viselkedésváltozásuk által volt elérhető a legjelentősebb eredmény. A fiatalok esetében megállapították, hogy ismerik a környezeti problémákat, azonban azokat nem tudják közvetlenül összekapcsolni saját fogyasztásukkal és mindennapi életükkel, holott jelentős potenciál van bennük, emellett pedig fogyasztási szokásaik kialakításának kezdetén vannak.

A kampány során számos olyan programot (szén-dioxid-kalkulátor, egyéni tanácsadás, versenyek és játékok, kiállítások, közszereplők és művészek bevonása) alakítottak ki, amelyek útján aktívan vonták be a fogyasztókat. Nagy hatással volt a fogyasztókra a közszereplők közötti versengés, fokozott érdeklődés ötvözte, hogy közülük ki lesz az, aki a legjobb eredményt tudja elérni saját kibocsátás-csökkentése érdekében.

A siker megalapozó tényezője a politikai vezetés volt, de fontos volt a kampány üzenetének egyszerűsége, a szén-dioxid-kibocsátást csökkentő egyszerű módszerek kommunikálása, a célcsoportok jó azonosítása. A kampány során sikerült együttműködést kialakítani az üzleti szféra partnerei és érdekelt felei, továbbá a hivatalok és a civil szervezetek között. A kampány hozadékai más országoknak is iránymutatásul szolgálhatnak saját kampányaik tervezése kapcsán.

A kampány eredményeként elmondható, hogy a dánok 47%-a ismeri energiafogyasztásának környezeti hatásait és a lakosság egyharmadának szándékában áll csökkentenie azokat. Szintén pozitív eredmény, hogy nem csak azok száma nőtt, akik úgy

gondolják, képesek tenni a klímaváltozás mérséklése érdekében, hanem azoké is, akik a klímaváltozással kapcsolatban pontosabb ismeretekkel rendelkeznek a kampánynak köszönhetően. A kampány hozadékaként több mint 10%-kal nőtt azon lakossági vélekedések aránya, amelyek szerint a klímaváltozás erős befolyással van fenntartható életvitelük kialakítására.⁹

4.1.4. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság egy **viselkedéstudományokon alapuló**, azonban azoknál gyakorlatorientáltabb **szemléletformálási koncepció** kialakítását tűzte ki célul. A kormány felmérte a közvélemény klímaváltozásról és fenntartható viselkedésmódokról való vélekedését, és erre alapozva dolgozott ki egy keretrendszert, amelyben megjelölte a különböző lakossági szegmenseket. A stratégia előzményeként a brit kormány 2010-ben létrehozott egy „viselkedéskutató” munkacsoportot (Behavioural Insight Team, más néven „Nudge” munkacsoportot), amelynek feladata volt, hogy tudományos tényeket biztosítson a szemléletformálást célzó kormányzati programok számára. A brit kormányok gyakran vonakodnak attól, hogy nyíltan kísérletet tegyenek az emberek szemléletének, értékrendjének befolyásolására, ezért a csoport két független viselkedéstudományokkal foglalkozó közgazdász munkájára támaszkodott, így a kormányzati intézkedések kialakítását „értéksemleges” szempont szerint végezheték. Könyvükben a fogyasztói döntéseket meghatározó összefüggés-megközelítéseket írják le. A szerzők szemléletformálási elméletüket a „döntés felépítésére” alapozva adják meg, és a közösségi alapokban rejlő hatékony szemléletformálási lehetőségeket a közösségi marketingelvek és -koncepciók figyelembevételével is bemutatják.

A brit kormánynak a fenntartható magatartás ösztönzésére irányuló szempontrendszerét a „MINDSPACE” megközelítés ismerteti (az elnevezés a szempontok mozaikszavaként adódik). A tanulmányban megfogalmazott kilenc alapelv a következő:

- **„közvetítés” (Messenger):** az emberekre erős hatással van az, hogy ki közvetíti az információkat;
- **„motiválás” (Incentives):** az ösztönzésekre adott válaszuk gondolkodásmódunk által alakul ki;
- **„normák” (Norms):** erős befolyással van az emberekre, hogy más emberek mit csinálnak környezetünkben;
- **„alapértelmezések” (Defaults):** egy adott „pályát követve” haladunk mindennapjaink során, amelyről nem mozdulunk el az információk megszerzése érdekében;
- **„kiemelkedés” (Salience):** hozzáállásunkat a dolgok szokatlan és releváns tulajdonsága határozza meg;
- **„megalapozottság” (Priming):** cselekedeteinket sokszor tudatalattink befolyásolja;
- **„hatások” (Affect):** az érzelmi asszociációk nagy erővel befolyásolják cselekedeteinket;

---

⁹ http://ec.europa.eu/environment/networks/greenspider/doc/bp/bp08_1tonneless_brochure.pdf

- **„elkötelezettség” (Commitments):** arra törekszünk, hogy társadalmi ígéreteink kapcsán következetesek legyünk és viszonzozzuk a cselekvéseket;
- **„egyéni érdek” (Ego):** cselekedeteink elsődleges meghatározója az egyéni érdekeltségünk.

Ezen alapelveket használja a brit kormány „Zöld Ügy” (Green Deal) néven futó energiahatékonysági programja is. A MINDSPACE megközelítés releváns stratégia a fenntartható fogyasztói szokások, az azt szolgáló magatartás kialakítása érdekében. Általános érvényű szempontrendszerének alkalmazása miatt a MINDSPACE független mintaként szolgálhat más országok, így Magyarország számára is, tekintet nélkül a társadalmi berendezkedés különbségeire.¹⁰

4.2. Hazai példák

4.2.1. WWF Föld Órája

A **Föld órája** egy a WWF¹¹ által minden év márciusában megrendezésre kerülő esemény, melyben arra kéri a háztartásokat és a vállalkozásokat, hogy 1 órára kapcsolják le a nem létfontosságú elektromos berendezéseket és lámpákat. A WWF mindezzel a klímaváltozás mérséklésére irányuló cselekvés szükségességére kívánja felhívni a figyelmet. A kezdeményezés 2007-ben indult Ausztráliából és 2008-ban vált nemzetközivé. 2009-ben Magyarország lakosságának 67%-a hallott az akcióról és 15%-a, (vagyis mintegy másfél millió ember) részt is vett benne. A kampány a világ egyik legnagyobb önkéntes mozgalmává vált, amelyhez 2013-ban világszerte már 160 ország és több mint kétmilliárd ember csatlakozott. Magyarországon 2013-ban 71 település, 281 intézmény és vállalat, továbbá 4436 regisztrált magánszemély csatlakozott az eseményhez. A mozgalom sikere abban áll, hogy egyszerű és világos üzenetet közvetít, miközben nem kér többet, minthogy kapcsoljuk le a villanyt egy óra időtartamra. A kampány a közszféra és civil szervezetek közötti együttműködés sikeres példája, amelyet a jövőben mindenképpen folytatni érdemes.

4.2.2. „Bringázz a munkába!” (Bam!)

A **„Bringázz a munkába!” (Bam!)** kampány a vállalatok és egyéni kerékpározók megcélzásával, közvetett és közvetlen módon kívánja elérni a lakosságot. Az először 2008-ban megrendezett kampány a Magyar Kerékpárosklub és a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium együttműködésében a Kerékpáros Magyarország Program keretén belül jött létre. A Bam!-ot 2008 óta minden tavasszal és ősszel meghirdetik. A program évente több mint 30 ezer közlekedőt tud aktivizálni, akik az 5 hetes kampányidőszak alatt kerékpárral járnak dolgozni. A kampány része a „Bringázz a suliba!” program is, amellyel lehetőség adódik az iskolások részvételére is.

¹⁰ Behaviour Change and Energy Use

(https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/48123/2135-behaviour-change-and-energy-use.pdf), 2011

¹¹ World Wild Foundation

A Bam! egy kormányzati-civil összefogáson alapuló, és – a kampány sorozatosságának köszönhetően – egy egyre nagyobb lakossági érdeklődést előidéző szemléletformálási kezdeményezés jó példája. Külön kiemelendő a program közösségi portálokra és a közösség erejére építő erőssége, amelyet a munkahelyekre történő közös „reggeli biciklizések” és a közkedvelt (a város egy-egy pontján megszervezett) kerékpáros reggelik útján ér el.

4.2.3. KEOP-6.1.0. – uniós forrásból megvalósuló szemléletformálási programok

A Szemléletformálás a fenntartható fejlődésért – KEOP-6.1.0. pályázati kiírás arra az alapvetésre épített, hogy egyszerű életmódbeli változások (például autó helyett kerékpáros közlekedés) és tudatosabb fogyasztói döntések (például kevésbé szennyező csomagolású termékek vásárlása) nagyban hozzájárulhatnak a fenntarthatósághoz, ha a lakosság széles rétegei megértik a váltás szükségszerűségét és készek lépéseket tenni az új szemlélet jegyében. A pályázati rendszer keretében 2008–2013 között a fenntartható szemlélet kialakítását célzó kommunikációs tevékenységekre, kirándulásokra, rendezvények szervezésére és médiakampányokra kaptak a pályázók támogatást. A következő tervezési időszakban – az előző időszaknak megfelelően – szintén kiemelten kell kezelni a szemléletformálási programok finanszírozási támogatásának biztosítását, annak hatékony és célorientált elosztását.

4.2.4. Takarékoskodj a Föld energiájával!

A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal – régebbi nevén Magyar Energiahivatal – (a továbbiakban: MEKH) 2012 elején indította el a „**Takarékoskodj a Föld energiájával!**” elnevezésű, energiatudatosságra ösztönző kampányát. A kampány kiemelt célja volt, hogy a lakosság és valamennyi, az energiahasználatban jelentős szereplő figyelmét felhívja és, hogy ösztönözze őket a takarékos megoldások és a megújuló energiaforrások alkalmazására.

Az épületek energiapazarlásának csökkentéséhez elengedhetetlen, hogy a jövőben egyre több energiatudatos szemléletben tervezett épület szülessen. Ennek érdekében a MEKH építészeti-épületenergetikai konferenciát is szervezett.

Témáját és célját tekintve a kampány egybevág jelen Cselekvési Terv törekvéseivel, ezért az ilyen jellegű, a MEKH mint hiteles információátadó által megszervezett eseményeket a jövőben is folytatni szükséges.

5. HELYZETÉRTÉKELÉS

5.1.A magyar fogyasztók klíma- és energiatudatossága

5.1.1. Energiatakarékosság és energiahatékonyság

Energiafogyasztási szokásaink

Magyarország teljes **végző energiafelhasználásának közel 32%-át a lakosság energiafogyasztása teszi ki**, ezért fontos a lakosság aktivizálása az energiahatékonysági és az ezáltal elérhető kibocsátás-csökkentési célok teljesítése érdekében. Összehasonlításképp az EU-ban a teljes energiafogyasztás 27%-áért a háztartások felelősek, és ez jól mutatja a lakossági energiafelhasználás csökkentésében – mind a technológiai, mind az energiatudatos viselkedésben – rejlő lehetőségeket.¹²

Hazánk **energiafelhasználási szerkezete** az utóbbi két évtizedben jelentősen átalakult. A szén- és a kőolaj-felhasználás részaránya csökkent, míg a földgázé több mint kétszeresére nőtt. Szintén említésre érdemes, hogy a tűzifa-felhasználás aránya is csaknem háromszorosára emelkedett.

A végző energiafelhasználás tekintetében **a háztartások fűtési célú és melegvíz-fogyasztásból adódó energiafelhasználása kiemelkedő, ezekhez kapcsolódik az energiafogyasztás nagy része**. Energiatakarékossági lépésekkel ez az arány jelentősen csökkenthető. A hazai lakossági fűtési rendszerek meglehetősen korszerűtlenek. Az összes fűtési rendszer közül a távfűtéses rendszerek a legidősebbek, közel 30 évesek, ugyanakkor fejlesztésük folyamatos. Magyarország 4,3 milliós **lakás-állományának közel 70%-a korszerűsítésre szorul**. Az állomány egyötöde sűrűn beépített városi környezetben található, „F” vagy annál gyengébb energetikai besorolású. Egy átlagos hazai épület háromszor annyi energiát igényel fűtésre, mint egy vele azonos alapterületű épület Ausztriában. A rossz energetikai jellemzők a szigetelés hiányából és a nyílászárók állapotából is adódnak, amikhez hozzájárul a tudatosság, az információátadás és az egyszerű, minimális költségű, rövid időn belül megtérülő beruházások hiánya is.

A háztartások legnagyobb villamosenergia-fogyasztói a hűtő- és fagyasztógépek, a villanybojlerek, a mosógépek, majd az irodatechnikai eszközök (a számítógép és a nyomtató együtt körülbelül annyit fogyaszt, mint egy hűtő), a világítás és az egyéb elektronikus berendezések. A klimatizált háztartások aránya növekszik, ami az éves villamosenergia-fogyasztási görbén is megmutatkozik. Noha a villamosenergia-fogyasztás kis hányadát adja a háztartási energiafelhasználásnak, ezen a területen is van megtakarítási lehetőség. Ez kiaknázható az új technikai megoldások (hatékony izzók, magas energiacatagóriájú termékek, stb.) terjesztésével, a tudatosság növelésével és a tévhitiek eloszlatásával. Az elektromos berendezések eu-s szinten egységesen szabványosított címkézésének szabályozása jelenleg is zajlik. A magyar Kormánynak az ebből fakadó kötelezettségeket folyamatosan teljesítenie

---

¹² 2013, EUROSTAT

kell, a hazai szabályozási kereteket az eu-s rendszerhez kell igazítani. A szabványosítási folyamat eredményeképpen a kötelező címkézés egy kiterjedtebb terméklistára fog vonatkozni és jobban tudja majd segíteni a fogyasztókat az erőforrásokat leghatékonyabban felhasználó termékek felismerésében, fogyasztói döntéseik kialakításában. Ehhez azonban **szükséges a címkékről való megfelelő tájékoztatás és az azokkal kapcsolatos lakossági ismeretek fejlesztése.**

Energiaköltségeink megoszlása és annak szerepe

A magyar családok és a gazdálkodó szervezetek költségvetésében is jelentős tényező az energiaköltség. **A háztartások évente összesen több mint ezermilliárd forintot költenek energiára és vízre.** Az egy főre jutó éves kiadásokon belül az energia és a lakásfenntartás 24,7%-ot, a közlekedés és szállítás 12,7%-ot tesz ki.¹³ A rezsiköltségek csökkentésével 2,3%-kal kisebb lett az energia- és lakásfenntartás-költségek aránya a háztartások összes kiadásán belül. Fontos kiemelni, hogy az energiára és lakásfenntartásra fordított összegek nem reprezentálják a háztartások által vásárolt élelmiszerek, fogyasztási cikkek előállítás, csomagolása és szállítása során felhasznált energiameennyiséget és annak környezeti terheléseit, amelyek a gazdasági tevékenységet folytató szervezetek oldalán jelennek meg. A háztartások végső fogyasztása 2014-ben mintegy 1,8%-kal nőtt az előző évhez viszonyítva.¹⁴

A háztartások közel tizede a teljes éves jövedelmének több mint egyharmadát fordítja energiára. Az energiaköltségek közül a fűtési költségek kifizetése terheli meg legjobban a magyar családokat. **Több százezer olyan család él hazánkban, akiknél a fűtési költségek meghaladják az éves jövedelem ötödét.** Az energiapazarló épületállomány az energiaszegénység¹⁵ meghatározó tényezőjeként tartható számon.

Az energiafogyasztásról való vélekedés

Egy 2012 novemberében végzett reprezentatív közvélemény-kutatás eredményeként elmondható, hogy **a lakosságnak csupán kétharmada lát összefüggést az energiafelhasználás és a klímaváltozás között.** A lakosság egytizedénél kevesebben (különösen az idősebb korosztály) egyáltalán nem látnak összefüggést az energiafelhasználás és az éghajlatváltozás között. Az energiafogyasztásban a társadalom közel kétharmadának fontosabb szempont a költségek csökkentése, mint a környezetvédelem.

A legésszerűbb energiamegtakarítási megoldást a lakosság közel fele a **tudatos energiafogyasztásban** (az emberek odafigyelnek, hogy fölöslegesen ne fogyasszanak energiát), míg közel ötöde az energiatakarékos berendezések használatában jelöli meg. Az energiatakarékosság a tudatos fogyasztás részeként értelmezhető, azonban önmagában ez még

---

¹³ KSH (2014): Statisztikai Tükör - Előzetes adatok a háztartások 2014. első félévi fogyasztásáról

¹⁴ KSH (2015): Statisztikai Tükör - A KSH jelenti: Gazdaság és társadalom, 2015/01

¹⁵ **Energiaszegénység (EU):** valaki nehezen vagy egyáltalán nem tudja lakását megfelelő hőmérsékleten tartani, valamint egyéb alapvető energiaszolgáltatásokhoz elérhető áron hozzáférni (a meghatározás tagállamonként kiegészíthető, figyelembe véve a helyi tényezőket) (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:044:0053:0056:HU:PDF>)

nem jelent energiatudatos viselkedési formát. Elsősorban a fiatalok támogatják a tudatosságot, míg a takarékoskodás az idősebb korosztályokra jellemző. Az energiatudatosság arányosan növekszik a fogyasztók anyagi helyzetével, az energiatakarékos berendezések használata is a jó anyagi helyzetűek között a legnépszerűbb megoldás. Az energiatudatosság azonban önmagában nem fed le minden energiatudatos tényezőt, ugyanakkor a tudatos viselkedésre való hajlam – mindezzel együtt – jelentős. Rendkívül széles azok köre, akik keresik az energiahatékonysági támogatásokat, legyen szó akár családi házokról, társasházokról vagy vállalatokról.

A megkérdezettek háromnegyede úgy nyilatkozott, hogy rendszeresen **figyelemmel kíséri fogyasztásának alakulását**, emellett a válaszolók kisebb hányada egyáltalán nem figyeli fogyasztását.

Összességében elmondható, hogy a lakosság egy részének hiányos információi vannak az energiafogyasztására, a lehetséges hatékonysági és megtakarítási módszerekre vonatkozóan. A fogyasztói megtakarításokban, továbbá a hatékonysági, beruházást igénylő intézkedésekben rejlő potenciál kihasználása a megfelelő információk átadásával és a tudatos fogyasztásra való ösztönzés által valósulhat meg.

5.1.2. Megújuló energiaforrások felhasználása

A megújuló energiaforrásoknak több megközelítés szerinti csoportosítása létezik, a köztudatban azonban főként a primer energiaforrás szerinti megnevezésük él, ami szerint szél-, nap- és vízenergiát, geotermális energiát, továbbá a feltételesen megújuló energiaforrásnak számító biomasszát tekintjük megújuló energiaforrásnak. Az uniós és hazai szakpolitika a közlekedésben, villamos-energiafelhasználásban és fűtésben egyaránt célul tűz ki a megújuló energiaforrások felhasználásának növelését, amelyet különböző szempontok szerint a szemléletformálás útján is támogatni kell. A villamosenergia-termelésben a nap-, szél-, és vízenergia, továbbá a kapcsoltan biomasszát (és másodlagos energiahordozóként biogázt) felhasználó termelő egységek, míg a hőenergia-termelésben a biomassza és geotermális energia használható fel megújuló energiaforrásként, amelyek a decentralizált, önellátó termelés növelése szempontjából is megfelelő alternatívát jelenthetnek az egyúttal már energiatermelő szerepet is betöltő fogyasztók számára. Mindezzel a fogyasztók energiarendszerben betöltött szerepének (az eddigiekhez képest) lényegesen nagyobb hangsúlyt kell kapnia.

Hazánk megújulóenergia-felhasználása

Hazánk energiafelhasználásán belül a megújuló energiaforrások részaránya 9,8%, melynek nagy részét a fűtési célú igények ellátására alkalmas megújuló energiaforrás, a biomassza felhasználása teszi ki.¹⁶

Kiemelt jelentőségű, hogy az uniós támogatásoknak köszönhetően a napelemes kiserőművek beépített teljesítőképessége a 2014. év végére **68,13 MW**-ot tett ki (amely 98,62%-a az összes beépített megújuló teljesítménynek). Ez **összesen 8829 db háztartási méretű, elsősorban önkormányzatok által kiépített naperőművet jelentett** 2014-ben, ami a 2013. évi darabszámhoz képest 82%-os növekedésnek felel meg.

A lakosság esetében a megújuló energiaforrások használatának aránya a többi energiátípushoz viszonyítva és nemzetközi összehasonlításban nézve is alacsony. A megújuló energiaforrások alacsony használatának számos oka ismert (például a rendszerek telepítése tőkeigényes, ennek következtében és támogatás nélkül a lakosság nincs ösztönözve), amelyhez hozzájárul még a lakosság ismereteinek hiánya és a **megújuló energiaforrásoktól való idegenkedés** is, amely elsősorban a vélt vagy valós magas beruházási költségekből adódik.

A lakossági megújulóenergia-felhasználás közvetett formája a szolgáltatók által vételezhető megújuló alapú villamos- és hőenergia, amelynek egyik leghatékonyabb módja a távhőszolgáltatásban rejlik. A távhővel kapcsolatos, idejétmúlt információkra támaszkodó társadalmi megítélés a távhőrendszerek bővítésére és az új távhőrendszerek létrehozására kedvezőtlenül hat. A **távhő** pozitív megítélésének növelése és így a zöld energiát termelő távhőrendszerek elterjesztése, pozitív piaci megítélése érdekében a fogyasztók megfelelő informálása és szemléletformálása elengedhetetlen.

A megújuló energiaforrásokról való vélekedés

Egy 2012-es közvélemény-kutatás rámutatott arra, hogy a magyar lakosság döntő többsége (közel 90%-a) hallott már a megújuló energiaforrásokról, azonban **annak típusait az emberek közel fele tudja csak megnevezni**. Az iskolai végzettség növekedése egyértelműen pozitívan befolyásolja az alternatív energiaforrások ismertségét. Azonban a 60 év felettieknek csak közel háromnegyede hallott ezekről az energiaforrásokról, és ezzel a legkevésbé informált korcsoportnak számít. Csakúgy, mint a tudatos energiafogyasztással kapcsolatos kérdéskörnél a megújuló esetében is elmondható, hogy a lakosság informáltsága anyagi helyzettől függően alakul. Az emberek közel kétharmada nyitott az alternatív energiaforrások felhasználása iránt, de anyagi vagy egyéb okok miatt nem engedheti meg magának az ilyen jellegű beruházásokat. A lakosság egyötöde egyáltalán nem érdeklődik az ilyen típusú energiafelhasználás iránt.

---

¹⁶ 2013, EUROSTAT

A magyar lakosság döntő többsége elégedett a fűtésre és a használati melegvíz előállítására alkalmazott megújuló alapú berendezésekkel, azonban működési költségeiket a többség soknak tartja. **A megújuló energiaforrásokból előállított villamos energia kapcsán jelentős mértékű érzékenység figyelhető meg.** Az áramszolgáltatóknál megjelent zöldáram termékekért a lakossági fogyasztók többsége ugyanis nem hajlandó megfizetni a 10%-os felárat, így nem keletkezik akkora potenciál, amely a termelőknél meghatározó, nemzetgazdasági szinten is jelentősnek mondható beruházásokat generálna. A lakosság nem tudja vagy nem fogadja el, hogy a megújuló energiaforrások alkalmazása jelenleg rövid távon nem, csak közép vagy inkább hosszú távon megtérülő beruházást igényel.

5.1.3. Közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés

A klímaváltozásért felelős **üvegházhatású gázok kibocsátásának egyik legjelentősebb forrása a közlekedés.** Az Európai Unióban a közlekedés a legnagyobb energiaigényű szektor, tekintettel arra, hogy ez felelős az összes energiafogyasztás 31,7%-áért, szemben a lakosság 26,7 és az ipar 25,3%-ával.¹⁷ Az Európai Unió szén-dioxid-kibocsátásának 20%-a köthető a közúti közlekedéshez.

Az energiafogyasztási formák közül **a közlekedés az, amelynek környezeti hatásai közvetlen módon, helyileg, a légszennyezés útján is érzékelhetővé válnak.** Mindemellert a közlekedés a leginkább felelős szektor az üvegház hatású gázok jelentős kibocsátásáért és annak következtében a klímaváltozás felerősödéséért.

Az előrejelzések szerint – az alternatív hajtások és üzemanyagok nyújtotta lehetőségek kihasználásán túl – nagy részben a közlekedés terén tett intézkedésekkel kell elérnünk az üvegházgázok kibocsátásának mérséklését. Az eszközök alapvetően ismertek és már a korábbi közlekedéspolitikai dokumentumokban is megjelentek.

Címszavakban említve a legfontosabbakat:

- el kell érni az alágazati munkamegosztás környezetbarát befolyásolását, a közösségi közlekedés fejlesztését és preferálását,
- a közlekedési infrastruktúra szűk keresztmetszeteinek felszámolását,
- a járműállomány cserélődését, elősegítve annak minőségi javítását,
- az alternatív hajtások üzemeltetéséhez szükséges infrastruktúra fokozatos kiépítését,
- a zöld logisztika és az infokommunikációs eszközök széleskörű alkalmazását,
- a nem motorizált közlekedés részarányának és népszerűségének növelését.

A felsoroltakkal összhangban mérsékelni kell a közlekedési szállítási igényeket a területfejlesztés és az ipartelepítés eszközeivel, továbbá a távmunka és egyéb, a személyek és áruk fizikai mozgását kiváltó megoldások alkalmazásával.

---

¹⁷ 2013, EUROSTAT

A közlekedési energia-megtakarítást és az általa elérhető kibocsátás-csökkentést számos alternatív eszköz tudja szolgálni, amelyek közül kiemelendő a közösségi közlekedési eszközök és a kerékpár használata, továbbá az energiahatékonyabb vezetési módszer. Mindezek elterjesztéséhez nélkülözhetetlen a népszerűsítő és infrastrukturális intézkedések végrehajtása és további támogatása. Egyszerűen szemléltetve: amennyiben autózás helyett **a közösségi közlekedést, a kerékpáros közlekedést vagy a sétát választjuk, átlagosan 1,8-2 kg szén-dioxidot takaríthatunk meg 10 kilométerenként.**

Közlekedési szokásaink

A személyközlekedési teljesítményt tekintve 1995 és 2010 között drasztikusan megnőtt a személygépkocsi használata Magyarországon, míg a közösségi közlekedési eszközök (autóbusz, vasút, hÉv, villamos) villamosenergia-teljesítménye stagnált vagy enyhén csökkent. A kibocsátás-csökkentés miatt kiemelt fontosságú a lakosság visszaszoktatása a személygépkocsi használatról a közösségi közlekedésre és egyéb, alternatív közösségi közlekedési eszközök (például a kerékpáros közösségi közlekedési rendszer, a „MOL BuBi”) használatára. Mindezekkel jóval kisebb az utazók karbon-lábnyoma¹⁸. Mindehhez részben már rendelkezésre áll az infrastrukturális háttér, azonban jelentősen javítani kell a közösségi közlekedés szolgáltatási színvonalát, fejleszteni kell a co-modalitást (kapcsolódás, átszállások) és az intermodális (közlekedési módok egymáshoz illesztését lehetővé tévő) közlekedés infrastruktúráját.

A közlekedési kibocsátásokból fakadó egészségügyi kockázatok

A lakosságot érintő tényező – a közlekedési kibocsátások klímaváltozást befolyásoló ténye mellett – az **egészségügyi kockázatok** felerősödése és a légzőszervi megbetegedések előfordulásának növekedése, amelyek a globális problémákon túlmenően már az emberek közvetlen környezetében is gondot jelentenek. Egy, az Európai Bizottság felkérésére készült elemzés eredményei rámutattak arra, hogy a közlekedési eszközök által kibocsátott, 2,5 mikrométer alatti szennyező részecskék (PM_{2,5}) évente közel 300 ezer ember halálát okozzák az Európai Unióban. Hazánk vonatkozásában a jelenlegi szennyezési szint tartós fennmaradása esetén egy magyar lakos átlagos életév-vesztése több mint másfél, a nagyvárosokban élőké akár 3 év is lehet. Ennek megfelelően a szemléletformálási programok egyéni érdekeltségre építése érdekében nélkülözhetetlen az egészségügyi vonatkozások hangsúlyozása.

---

¹⁸ A **karbonlábnyom** a teljes ÜHG kibocsátásnak azon mértéke, amely egy tevékenység végzése során közvetlenül vagy közvetve keletkezik vagy a termék (javak és szolgáltatások) életútja során felhalmozódik (One Planet Economy Network Europe (OPEN: EU))

5.1.4. Erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés

A klímaváltozás mérséklésének legjelentősebb eszközéül az energia-intenzív ágazatok üvegház hatású gázok¹⁹ kibocsátásának csökkentése adódik. Az Európai Unió ennek támogatása érdekében létrehozta a szén-dioxid-kibocsátási jogok kereskedelmi rendszerét, amelyben a kibocsátások piaci beárazásával ösztönzi az ágazati szereplőket kibocsátásaik csökkentésére. Figyelembe véve azonban, hogy a gazdaság mozgatórugója és így **a fenntartható fejlődés megvalósításának záloga maga a fogyasztó**, ezért az egyének és a szervezetek szerepe egyaránt fontos.

Hazánk üvegházgáz-kibocsátása 66,2 millió tonna szén-dioxid-egyenérték volt 2011-ben, amely európai viszonylatban nézve viszonylag alacsonynak számító, 6-7 tonna közötti egy főre jutó kibocsátást jelent (EU átlag: 9 tonna/fő).²⁰ Ez az érték az alacsony, egy főre eső energiafogyasztásnak, továbbá az energiatermelésen belül az atomenergia és a relatíve alacsony fajlagos kibocsátású földgáz dominanciájának köszönhető.

A közvetlen energiafogyasztással kapcsolatos kibocsátás-csökkentési lehetőségek (energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energia-megtakarítás) mellett **jelentősnek kell lennie a klímatudatosságnak a fogyasztói döntések és megítélések esetében is**, azok közvetett kibocsátás-csökkentési hatásai miatt. (Fogyasztók alatt ez esetben a vállalkozásokat, a különböző szervezeteket és a lakosságot kell értenünk.)

A sikeres európai tapasztalatokat figyelembe véve²¹ a magyarországi települések, a közösségek és az állampolgárok klímatudatosságát nagyban elősegíthetik a közösségi energia kezdeményezések. Ezek olyan energiatakarékossági és megújuló energiaforrásokra épülő közösségi és önkormányzati beruházások, amelyek révén a polgárok a megtermelt klímabarát energián túlmenően azok pozitív, helyi gazdaságfejlesztő, szociális és közösségfejlesztő hatásaiból is részesülnek. Hazai szinten egyre több klímabarát önkormányzat indít ilyen beruházást. Fontos annak elősegítése, hogy a lakosság és a közösségek megfelelően kivegyék részüket az alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés kialakításából.

A közösségi alapú energiatakarékossági és megújulóenergia-felhasználással kapcsolatos kezdeményezések még nem elterjedtek hazánkban, részben a közösségek mérsékelt önszerveződő ereje miatt. A témában szükséges a helyi közösségek, döntéshozók, önkormányzatok és régiós együttműködések szemléletét formálni, továbbá a közösségi energia kezdeményezéseket elősegíteni, kiemelten a jogi és pénzügyi eszközök biztosításával

¹⁹ A Kiotói Jegyzőkönyv által felsorolt üvegház hatású gázok: szén-dioxid (CO₂), metán (CH₄), dinitrogén-oxid (N₂O), részlegesen fluorozott szénhidrogének (HFC-k), perfluorkarbonok (PFC-k) és kén-hexafluorid (SF₆)

²⁰ Országos Meteorológiai Szolgálat, ÜHG leltár (2013)

²¹ www.communitypower.eu, <http://www.localenergyscotland.org/>

és összehangolásával. A Nemzeti Energetikusi Hálózat ebben fontos szerepet kaphat (ld. skót példa²²)

Klímatudatos fogyasztás

Fogyasztói szokásaink elsősorban gazdasági (költség) szemléletűek, azonban ahhoz, hogy valóban elmozdulás történjen egy klímatudatos társadalmi berendezkedés irányába nélkülözhetetlen az **életciklus alapú fogyasztói szemlélet mindennapokba történő integrálása**. A termékek és szolgáltatások környezeti hatásait nem csak egyetlen fázisban, hanem a "bölcstől a sírig", azaz teljes életútján át figyelembe kell venni. Klímatudatos döntéseink meghozatalában az életciklus-szemléletet alkalmazó karbonlábnyom-érték, a karbonsemleges²³ megnevezés és az azokat megjelenítő termékcímkézés tud segítségül lenni, ezért ezen fogalomkörök köztudatba történő beágyazása kiemelt jelentőségű. Ugyanazon termékek vagy szolgáltatások karbonlábnyoma életciklusukat tekintve eltérő lehet, amelyre fel kell hívni a lakosság figyelmét.

Uniós átlagot nézve elmondható, hogy a fogyasztók közel háromnegyede szívesebben vásárol címkézett terméket, míg hazánk esetében ez az arány mintegy 6%-kal kevesebb. Ugyanezen felmérések eredményei alapján azonban az is kiderül, hogy **a zöld szemlélet sok esetben nem párosul cselekvéssel**, továbbá jelentős bizalomhiány tapasztalható a címkék információival kapcsolatban. A magas szándékarány ellenére a fogyasztóknak csak közel az egyötöde vásárolt zöld termékeket a felmérést megelőző hónapban.²⁴ Ennek az alacsony értéknek a javításában kiemelt szerep jut a szemléletformálásnak, a kis karbonlábnyomú termékekre és szolgáltatásokra való figyelemfelhívásnak, valamint azok megbízható és egyszerűen értelmezhető címkézésének.

Alacsony szén-dioxid-kibocsátású termékek és szolgáltatások

Az ipari vállalatok, a kkv-k és egyéb szervezetek (közintézmények) számára nagy jelentőséggel bír az energia felhasználásából származó költségek emelkedése és tevékenységük környezetet érintő hatásainak társadalmi megítélése. **A zöld termékek iránti keresletnövekedés figyelembevétele** és a klímatudatos, helyi erőforrásokra építkező vállalatiirányítás/vállalkozás-menedzsment piaci előnyt jelent, amelyre fel kell hívni a vállalkozások figyelmét. A vállalkozásoknak termékeik/szolgáltatásaik értékesítésekor meg kell látniuk a marketinglehetőséget az alacsony szén-dioxid-kibocsátású termékek és

---

²² <http://www.localenergyscotland.org/>

²³ Egy tevékenység vagy termék **karbonsemlegességéről** akkor beszélünk, amikor azok életciklusára vetített nettó üvegházgáz-kibocsátási értéke nulla, azaz a tevékenység végzése során megjelenő, illetve a termék életútja során keletkező üvegházgáz-kibocsátást nyelők segítségével ellentételezik.

²⁴ 295. sz. tematikus Eurobarométer felmérés: „Attitudes of European citizens towards the environment” (Az európai polgárok környezettel kapcsolatos álláspontja), 2008, Eurobarométer gyorsfelmérés: Europeans' attitudes towards the issue of sustainable consumption and production (A fenntartható fogyasztással és termeléssel kapcsolatos európai attitűdök), 2009

szolgáltatások kialakításában, annak vevők felé történő kommunikációjában (például CSR²⁵ jelentésben). Egy-egy szolgáltatás kapcsán fel kell hívni a vevő/vendég figyelmét a klímatusdotos viselkedési formákra.

Kibocsátás-csökkentési célok elérését segítő energiatermelés²⁶

Magyarország **alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiatermelésében a megújuló energiaforrások felhasználásán túlmenően jelentős szerep adódik a nukleáris energiatermelésnek**, tekintettel arra, hogy az atomerőművek működésük során szinte egyáltalán nem bocsátanak ki szén-dioxidot és a nukleáris energiatermelés hazánk villamosenergia-termelésének jelentős, közel 52,9%-át adja (2014. évi adatok alapján). Környezeti szempontból az atomerőmű működése során termelődő radioaktív hulladékok ideiglenes és végleges elhelyezésével kapcsolatban fogalmazódnak meg társadalmi aggályok. A kapacitások hosszú távú fenntartását biztosító atomerőművi beruházás kapcsán a társadalmi hasznok megismertetésében és a nukleáris biztonság kérdésében kiemelt szerepet kap a **társadalommal való párbeszéd folyamatos fenntartása**. A Nemzetközi Energiaügynökség (IEA) zöld előrejelzése szerint a globális nukleáris energiatermelés jelenlegi arányának 2035-ig meg kellene duplázódnia.

A kibocsátás-csökkentési célok elérését lehetővé tévő, társadalmilag már vitatottabb megoldás a **települési szilárd hulladékok anyagában nem hasznosítható részének energetikai hasznosítása**. A 2009/28/EK Megújuló Irányelvnek megfelelően, megújuló energiaforrásnak minősül az ipari és települési hulladék biológiailag lebomló része is. A hazai gyakorlat alapján elmondható, hogy a települési hulladéknak mintegy 30%-a bomlik le biológiai úton. Mindezt kiegészítendő, a hulladékokkal kapcsolatos szemléletformálásnak a hulladékhierarchián kell alapulnia, melynek prioritása a megelőzés, a hulladékok keletkezésének elkerülése. A hulladékhierarchia adja meg a hulladékkezelés elsőségi sorrendjét, amely szerint a legfontosabb célkitűzés a hulladékképződés megelőzése és a hulladékok hasznosítása. Az ártalmatlanítás csak a legvégső esetben alkalmazható hulladékkezelési eljárás. A hulladékhierarchia alapja, hogy megteremtjük a fenntartható anyag- és erőforrás-gazdálkodás feltételeit. Ennek jó lehetősége a biológiailag lebomló hulladékok komposztálása, amely a magyar termőföld termőképességének megőrzése és javítása szempontjából egyenrangú fontosságú az energetikai hasznosítással. Az energetikai hasznosítással kapcsolatos társadalmi elfogadottság érdekében fontos tudatosítani, hogy a hulladékégetőkre a legszigorúbb környezetvédelmi előírások vonatkoznak. Lényeges továbbá megjegyezni, hogy hazánkban a hulladékmennyiség mintegy 11%-a hasznosul energia formájában, 22% kerül újrahasznosításra vagy komposztálásra, míg 67%-a a

---

²⁵ A Corporate Social Responsibility (CSR), azaz a vállalati társadalmi felelősségvállalás: a vállalatok önkéntes alapon szociális és környezeti szempontokat érvényesítenek üzleti tevékenységükben és a partnereikkel fenntartott kapcsolatokban. (Európai Bizottság COM(2001) 366 végleges)

környezetvédelmi szempontból legrosszabb módon, deponálásra kerül.²⁷ Az energetikai célú hasznosítás aránya a tőlünk nyugatabbra lévő államokhoz képest jelentősen elmarad.

5.1.5. Klímaváltozásnak való kitettségünk

Hazánk sajátos éghajlati helyzete

A Magyarország hosszú távú fejlődését meghatározó tényezők között kiemelt jelentőséggel bír a klímaváltozás, hiszen az előrejelzések az elmúlt évtizedekben mért felmelegedés egyértelmű folytatódását vetítik előre a Kárpát-medence térségére. **Az évszázad közepéig 1,5 °C , míg az évszázad végére 3,5 °C évi átlaghőmérséklet-növekedés várható a XX. sz. utolsó évtizedeihez képest.**

Az éghajlatváltozás legsúlyosabb természeti-társadalmi-gazdasági károkat előidéző következményei várhatóan az alábbiak lesznek Magyarországon:

- nyári hőhullámok gyakoriságának növekedése,
- fokozódó mértékű és elhúzódó aszályok,
- szélsőséges – alacsony és magas – vízállási szintek gyakoriságának növekedése,
- vegetációtűz veszélyének fokozódása,
- biológiai sokféleség csökkenése,
- kritikus infrastruktúra fokozott sérülékenysége.

Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás minden természeti és környezeti elem és rendszer állapotát érinti. Magyarország a klímaváltozás természetes élővilágra gyakorolt hatása szempontjából Európa egyik legsérülékenyebb országa, tekintettel arra, hogy hazánk két nagy biogeográfiai övezet, a mérsékelt övi lomboserdők és a sztyeppzóna határán helyezkedik el, ami miatt viszonylag kisebb éghajlati változások is nagyobb ökológiai átrendeződéseket vonhatnak maguk után. Ennél fogva a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás a környezeti fenntarthatóság szempontjából is kulcskérdés.

A kedvezőtlen folyamatok részben közvetlen, részben közvetett **hatást gyakorolnak a lakosság életére.** Közvetlen hatás az emberi élet és egészség veszélyeztettségének növekedése (elsősorban árvizek, nyári hőhullámok által), közvetett hatás a gazdasági körülmények (például energia- és élelmiszerárak, kárelhárítási költségek) megváltozása, az épített környezet és infrastruktúra veszélyeztetése.

---

²⁷ 2011, EUROSTAT

Éghajlatunk változásából fakadó egészségügyi kockázatok

A **hőhullámok** előfordulása Magyarországon az utóbbi években egyre gyakoribb. Míg 1992–2000 között hazánkat 6 hőhullám érte el, addig 2003–2010 között 24 hőhullám következett be. A hőhullámokban rejlő kockázatokat alátámasztja, hogy a 2007. évi hazai 10 napos hőhullám idején a halálozások száma mintegy 36%-kal nőtt.²⁸ Különösen veszélyeztetett korosztályok: a csecsemők és kisgyermekek, a 65 évnél idősebbek, a fogyatékosok, továbbá a szívbetegségben és magas vérnyomásban szenvedők. Az átlaghőmérséklet növekedésével párhuzamosan gyakoribbá válhatnak az állati közvetítők (mint például kullancs) által okozott **betegségek**, valamint az élelmiszerekkel terjedő **fertőzések** is. A kullancsok által terjesztett betegségek előfordulása az utóbbi egy évtizedben a duplájára nőtt.²⁹ A hőhullámok mellett a megváltozott klímaviszonyt kedvelő, eddig csak a mediterrán térségben előforduló **kórokozók és allergén növények térnyerése** is okozhat komoly környezeti és egészségügyi problémákat.

Klímaadaptációs tájékozottságunk

A lakosság éghajlatváltozással kapcsolatos tájékozottsága elsősorban a globális folyamatokra terjed ki, és csak részinformációkkal rendelkezik a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásról, a klímaváltozás várható hazai következményeiről. Az emberek nincsenek tudatában a klímaváltozás hatásainak jellegével és mértékével, a többség lebecsüli a potenciális veszélyeket. Hiányosak az ismeretek arról, hogy pontosan mit is lehet tenni a közvetlen környezetünket is érintő káros következmények mérsékelése érdekében. Mindennek következtében az ismert magatartási szabályok sem épülnek be széles körben a mindennapi tevékenységekbe.

A városi klíma szempontjából kiemelten fontos az új, zöld infrastruktúra elemek létesítése (például zöldtetők, zöldhomlokzatok, zöldfalak, mezővédő erdősávok, „esőkertek”, útfásítás, tájfasítás, védő- és kiegyenlítő zöldfelületek telepítése), a csapadékvíz visszatartást és tárolást lehetővé tevő eszközök alkalmazása, az erre vonatkozó ösztönzők és támogatások kialakítása, valamint a támogatások racionális felhasználása. A zöldfelületek mérséklő, kiegyenlítő hatást gyakorolnak a klímára, csökkentik a hőmérsékletet és növelik a légnedvességet. Emellett a szén-dioxid és egyéb, agresszív légszennyező anyagok közömbösítésén keresztül, a szállópor csökkentés és oxigéntermelés útján tisztítják, frissítik és kondicionálják a levegőt. Mindezekon túl kiemelő a zöldfelületek városképre gyakorolt pozitív hatása, zajvédelmi és rekreációs szerepe, továbbá pozitív egészségügyi és pszichés hatása. Tudatosítani kell a döntéshozókkal és a tervező/kivitelező építész szakmával, hogy a technikai megoldásokon (korszerű szigetelés és légkondicionálás) túlmenően a zöldfelületek megtartása és kiterjesztése, a klímatudatos településrendezés (a zöldfelületi rendszer mellett a benapozottság, a kiterjedtség, a mikroklimatikus adottságok figyelembevétele) az energiahatékonysági célok eléréséhez is hozzájárul. A szakpolitikai tervezés során a jövőben elengedhetetlen ennek hangsúlyosabb kezelése.

²⁸ Országos Közegészségügyi Központ adata

²⁹ Országos Epidemológiai Központ adatai

A zöldfelületek kedvező hatásával elvi szinten tisztában van a lakosság, a szabad terek, épületek, építmények tervezésével foglalkozó tervezők és a döntéshozók is. A gyakorlati életben azonban a zöldfelületek értéke nem minden esetben kap hangsúlyt a döntési és tervezési folyamatokban. A növényzet négyzetméter és darabszám szerint forintosított értékén túl nem jelenik meg sehol az a hozzáadott érték, amit a zöldfelület klímaadaptációs szempontból „szolgált”. Ezért értékük meglehetősen alulreprezentált a döntési folyamatokban. Szükséges a társadalom egyes csoportjait különböző üzenetekkel, eszközökkel, beavatkozási típusokkal megszólítani és informálni, a klimatikus szempontból (és ezért áttételesen az energetikai szempontból is) fontos külterületi és belterületi zöldfelületek mennyiségének megtartására és minőségének javítására irányulóan.

5.2.Problémafeltárás

Szemléletformálási terület	Azonosított problémák
Energiatakarékosság és energiahatékonyság	<ul style="list-style-type: none"> • Hiányos az információátadás az energiahatékonysági lehetőségekről és az egyszerűen is kivitelezhető energiamegtakarítási eszközökről, így a hazánk szempontjából jelentős energiamegtakarítási potenciál kihasználatlan. • A lakosság egy része nincs tudatában energiafogyasztásával (ez általánosítható az energiafogyasztás szerkezetére és összetételére is), és annak környezeti hatásaival. • Legtöbbször még az egyszerű, csupán odafigyelést igénylő energiatakarékossági lépéseket sem teszik meg, mivel nincsenek tisztában az energiatudatos életvitel folytatásával elérhető megtakarítási lehetőségekkel, valamint a napi szinten megvalósítható energiahatékonysági módszerekkel. • A lakosság bizonyos részének nem egyértelmű az összefüggés az energiafelhasználás és a klímaváltozás között. • A környezeti szempontok másodlagosak a fogyasztói szokások kialakítása során. • A lakosság jelentős része tájékozatlan, ezért könnyű megfélemlíteni és rossz minőségű szigetelési munkával megkárosítani. • A tudatosság jellemzően csak átmentí jelleggel, rövidtávon alakul ki, a klímatudatos viselkedésformák nagyon ritkán rögzülnek tartósan. • A helyi önkormányzatok nem ismerik a településtervezés energiahatékonysági összefüggéseit.
Megújulóenergia-felhasználás	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság egy része alig ismeri a megújuló energiaforrásokat, melynek tükrében további problémák azonosíthatók: <ul style="list-style-type: none"> ○ az információhiány is hozzájárul a megújuló energiaforrások alacsony lakossági alkalmazásához; ○ a lakosság nincs tisztában a megújuló energiaforrások korszerű alkalmazhatóságával; ○ a lakosság nincs tisztában a megújuló energiaforrások hasznosításának tényleges költségeivel és hasznaival. • A hosszú megtérülési időszak elrettenti a lakosságot a beruházásoktól. • A távhőszolgáltatás által jelentősen növelhető a lakosság közvetett módon történő megújuló alapú energiafelhasználása, azonban a távhővel kapcsolatos, idejélmúlt és helytelen információkra támaszkodó társadalmi megítélés kedvezőtlenül hat a távhőrendszerek bővítésére, az új távhőrendszerek kialakítására.
Közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés	<ul style="list-style-type: none"> • A közlekedési eredetű kibocsátásért elsősorban a túlzott egyéni gépjárműhasználat a felelős. • A fosszilis alapú közlekedéssel összefüggő légszennyezettség jelentős egészségügyi kockázatot jelent a városban élők számára és ez nem tudatosul. • A közlekedési mód megválasztása során a közösségi közlekedés nem kielégítő szolgáltatási szintje és magasnak tűnő ára mellett nagyrészt a kényelmi szempontok dominálnak. • Az egyéni közlekedés valódi költségvonzatának helytelen a lakossági megítélése.
Erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés	<ul style="list-style-type: none"> • A klímatudatos/zöld fogyasztói szemlélet gyakran nem párosul cselekvéssel. • Jelentős a bizalomhiány a zöldtermékek címkéinek információi kapcsán. • Az üvegházgáz-kibocsátási célok elérését segítő energiatermelési módok társadalmi elfogadottsága nem egységes. • A lakosság kevés információval rendelkezik a közösségi alapú klímabarát kezdeményezésekről.
Klímaadaptáció	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság túlnyomó része nincs tisztában a klímaváltozás Magyarországot érintő hatásaival, és nem fordít kellő figyelmet az alkalmazkodásra, a felmerülő egészségügyi kockázatokra (például nyári hőhullámok kapcsán). • A zöldfelületek értéke nem minden esetben kap szerepet és kellő hangsúlyt a döntési és tervezési folyamatokban.

6. SZEMLÉLETFORMÁLÁSI JÖVŐKÉP MAGYARORSZÁGON

6.1. A szemléletformálás hazai kulcstényezői

A megfelelő szemléletformálás nem nélkülözheti az érintett tudományágak (úgy mint a szociológia, a pszichológia, a gazdaságtan, a kommunikáció és a marketing) legkorszerűbb ismereteinek figyelembe vételét.³⁰ A célzott szemléletformálás érdekében a hazai célcsoportok sajátosságai és az országspecifikumok miatt hazánkban további kutatások lefolytatása szükséges (a más országokban felgyűlt tapasztalatok csak korlátozottan hasznosíthatóak).

Első szempontként fontos kiemelni, hogy nincs unikális megoldás a fogyasztói szokások megváltoztatására, annak sikere több tényezőtől függ. A viselkedést befolyásoló tényezők komplexitása miatt a szemléletformálási akcióterv kialakítása is nehezebb feladat.

6.1.1. Az informálás fejlesztése

A szemléletformálást, a gondolkodás és így a fogyasztói viselkedések megváltoztatását a szükséges információk átadása útján lehet elérni. Az információ jellege sokféle, átadásukhoz számos megoldás és eszköz vehető igénybe. A megfelelő információk eljuttatásának eredményeképp az emberek új tudásra tehetnek szert, amelyeknek megfelelően új szokásokat és viselkedési normákat alakíthatnak ki. Ezért különösen fontos szerepe van az olyan információk megjelölésének, amelyekkel mindezek elérhetővé válnak. Az új technológiáknak és okos eszközöknek köszönhetően a nemzetközi és hazai gyakorlat is egyre változatosabb, folyamatosan bővülő kommunikációs eszköztárat alkalmaz, amelyeket alkalmazni ezért használatuk szükséges.

Számos kezdeményezés arra kéri a háztartásokat, hogy "útjukba nem eső módon szerezzék meg az információkat". Erre tipikus példaként adható meg a „keressen rá online!” és a „látogassa meg a tanácsadó központot!” típusú felhívások. Az embereknek sajnos csak egy kis része teszi meg a tényleges lépéseket az ilyen típusú információszerezés irányába. Kutatások szerint az információátadás hatásosabb, ha a háztartások automatikusan tudják fogadni az üzeneteket. (Ezt a modellt használta az amerikai „Opower”³¹, amellyel 2,75 százalékos csökkenést értek el a háztartási energiafogyasztásban, nem több mint 16 hónap alatt). A kommunikátorok gyakran a félelmet használják a meggyőzés eszközeként a klímaváltozás mérséklése érdekében. A tapasztalatok alapján azonban ez nem minden esetben helyénvaló. A félelemkeltés mint eszköz csak akkor hatásos, ha az ember személyesen van

³⁰ Rókusfalvy, 2002; Majláth 2009

³¹ Az Opower, az említett eredményt produkáló programja során automatikus és személyre szabott információkat küldött a háztartásoknak arról, hogy milyen az átlaghoz képesti energiafogyasztásuk és hogy sokkal energiahatékonyabb háztartások vannak közvetlen környezetében (felhasználva a szociális normák követésének szemléletformáló hatását). A program 2009-2010-ben futott.

([http://opower.com/uploads/library/file/1/allcott_2011_jpubec - social norms and energy conservation.pdf](http://opower.com/uploads/library/file/1/allcott_2011_jpubec_-_social_norms_and_energy_conservation.pdf))

Az Opower, mint innovatív vállalkozás további számos, a fogyasztói szokásokat befolyásoló IT szolgáltatást nyújt a vállalatok számára, amelynek eredményeként több mint 3 TWh energiát sikerült megtakarítani. (www.opower.com)

kitéve valamely fenyegetettségnek és azt módjában áll figyelemmel kísérni. A kampányok, amelyek kikényszerített félelmekkel vagy büntudattal dolgoznak, valójában kontraproduktívak, amely ahhoz vezet, hogy az emberek viselkedése nem változik. Elutasítják a problémákat miközben aggodalmuk jelentősebbé válik. Viszont a pozitívumokra való építkezés, az alacsony kibocsátású jövő és az életstílus változások hangsúlyozása már pozitív választ eredményezhet. A gyakorlat szerint elsősorban azok a kampányok és kommunikációs tevékenységek bizonyulnak sikeresnek, amelyek személyre szabottak és a témával kapcsolatos **egyéni hasznosságot**, személyes érintettséget hangsúlyozzák.

A szemléletformálás során cél egy olyan kommunikáció kialakítása az általános közvélemény felé, amelynek hatására támogató attitűd, érdeklődés és cselekvő szándék alakul ki. A kommunikáció legfontosabb tartalmi elemeit – a kommunikációs aktivitásokat és eszközöket, továbbá az ütemezést – az öt szemléletformálási tématerület tartalmi elemeinek figyelembevételével kell kialakítani. A kommunikációs tevékenységek lényege, hogy maximalizálják a témák ismertségét és, hogy kialakítsák az azokkal kapcsolatos társadalmi támogatottságot. A szemléletformálást célzó kommunikációnak összetett eszközrendszerre kell támaszkodnia. Fontos szerepe van a kommunikátornak is, ugyanis hitelessége, személye nagy hatással tud lenni arra, hogy az adott üzenetet milyen módon fogadja be és milyen érzéseket párosítanak hozzá a célcsoport. A **közvetítőnek** tehát minden esetben **hitelesnek kell lennie**.

A hosszú távú gondolkodás mellett különösen nagy figyelmet kell fordítani a környezet- és energiatudatosság témájának komplexitására. Azaz, miután a társadalom egészét érintő szemléletváltás különböző tények, módszerek, eszközök és lehetőségek integrált bemutatását jelenti, a feladat rendkívül sokrétű. Emellett szem előtt kell tartani az összefüggések nyomatékosításának szükségességét; annak bemutatását, hogy hol és milyen előnyök keletkeznek, továbbá ezek milyen hatást gyakorolnak más területekre. A szemléletformálás során a lakosságnak meg kell értenie, hogy pontosan milyen globális folyamatok történnek, miért szükséges mindenkinek cselekednie és milyen **egyéni előnyökkel** jár a viselkedésbeli változás vagy – akár a kisléptékű – technológiai megoldások alkalmazása.³² (Például a korszerű hőszigetelés az egyén számára költségmegtakarításként jelentkezik, az ország számára kisebb gázigényként, a közösség/környezet/világ számára kisebb légszennyezettségként, tehát egyfajta „win-win” szituáció alakul ki.)

A **média** szerepe kimagasló a környezettudatos szemléletmód kialakításában, az ahhoz szükséges ismeretek átadásában, a környezettudatos fogyasztás és az ésszerű energiafelhasználás témaköreinek folyamatos napirenden tartásában. A média feladata, hogy a befogadó közösséget nyitottá, érdeklődővé tegye és, hogy ehhez a maga eszközeivel hozzájáruljon.

A kommunikáció mindezekén túlmenően akkor tud igazán hatékony lenni, **ha az alkalmazott eszközök és üzenetek összhangban állnak egymással**. Az integrált

---

³² INTENSE Background paper: Overview and analysis of public awareness raising strategies and actions on energy savings (http://www.intense-energy.eu/uploads/tx_triedownloads/INTENSE_WP6_D61_final.pdf), 2009

kommunikáció minden esetben túlmutat egy-egy kampány jellegén és a komplexitásra törekszik. Minden üzenetnek és minden eszköznek van egy egyfajta egymásra hatása, melyet ki kell használni az információk befogadása érdekében.

Az eddigi tapasztalatok alapján fontos szerepe van annak, hogy ki, miről és hogyan informálja a célcsoportot. Informálhatunk tényekről, azonban a nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy eredményesebb, ha az új, fenntartható fejlődés szempontjából szükséges szociális normákról, az azokhoz való igazodás szükségességéről, az egyéni hasznosságról és kitettségről, továbbá a jó és rossz példákra való rámutatásról történik információátadás a lehető legváltozatosabb, a célcsoportokat direkt módon elérő hagyományos és modern eszközök segítségével.

A szemléletformáló információkat nem minden esetben kell valamely kommunikációs tevékenység részeként értelmezni. Az emberek mindennapi tevékenységük során ugyanis számos közvetlen forrásból vagy akár jelzésből is nyerhetnek a témával kapcsolatos információkat. Ilyen jellegű informálást biztosítanak például az okos mérők, amelyeknek már pusztán az adatai elegendőek ahhoz, hogy a felhasználók változtassanak energiafogyasztási szokásaikon. Mindezen túlmenően a gyakorlat is azt bizonyítja, hogy a **személyes érintettséget magában hordozó és könnyen összehasonlítható információk** sokkal hatásosabbak például az otthoni energiahatékonyságban, mint a technikai részleteket megadóak.

6.1.2. Az egyén szemléletét befolyásoló tényezők

Költségszemponatok

A nyugat-európai országok szemléletformálási kampányaiban lényegesen hangsúlyosabban jelenik meg a klímavédelem iránti elköteleződés, mint a költséghatékonyság. Ezt a különbséget egyfelől a magasabb életszínvonallal magyarázhatjuk, hiszen jobb szívvel ad vissza a környezetének az a fogyasztó, aki egyébként sem nélkülöz. Másfelől a klímatudatosság a fejlettebb országokban már társadalmi norma, amelynek törekvései természetesen regionális szabályozások formájában is megjelennek és hatnak a fogyasztókra.

Az alacsonyabb jövedelmek és relatíve magas energiaköltségek miatt a **magyar lakosság esetében a költségszemponatú motiválás a legkézenfekvőbb.** Nyilvánvalóvá kell tenni, hogy a hatékony energiafelhasználás, a tudatos szemponatok érvényesítése a fogyasztói döntésekben és az egyes megújuló energiaforrások használata költségcsökkentő hatású, ezért ezek a személyes kiadások lefaragásának egyik legnyilvánvalóbb és legkézenfekvőbb eszközei

Mindezzel párhuzamosan a szemléletformálás hosszú távú céljainak megvalósítása érdekében a magasabb rendű, **környezeti szemponatok tudatosítása is szükséges.**

Környezet- és klímavédelem

Az egyéni intézkedések klímaváltozásra gyakorolt hatása nehezen érthető meg abból a szempontból, hogy míg a klímaváltozás egy globális, összetett folyamat, addig az ember a cselekvést csak egyszerű, helyi folyamatként tudja értékelni. További nehézséget okoz a megértésben, hogy míg a cselekvések azonnal, addig a globális folyamatok bizonytalan, késleltetett változásokban jelentkeznek. Fontos az üzenetek kialakítása során a klímaváltozástól és a helyi erőforrás felhasználásból eredő, a környezetre közvetlen hatással lévő problémák (aszályok, árvizek, illetve lég- és zajszennyezés) hangsúlyos megjelenítése. Az ilyen információkat tartalmazó üzenetek közvetítése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az emberek megértsék, egyéni cselekedeteikkel szintén felelősek klímájuk védelméért és környezetük épségéért. **El kell érni, hogy a lakosság a klímaváltozás negatív hatásai elleni küzdelem aktív szereplőjének érezze magát, és ezáltal személyes ügyként kezelje a globális problémákat.**

Egészségügyi vonatkozások

Az egyének személyes kitettségének és érintettségének érzékeltetésével lehet a legjelentősebb szemlélet- és (annak révén) viselkedésváltozást elérni. A fosszilis eredetű **kibocsátások és a klímaváltozás** – ahogy azt a helyzetértékelés során is bemutatta a Cselekvési Terv – **az egyének egészségi állapotára jelentős hatással vannak, így a személyes érintettség** az ilyen jellegű, figyelemfelhívó üzeneteken keresztül nagyon **jól érzékeltethetővé válik**. Az egészségügyi vonatkozásokkal kapcsolatos információknak ezért hangsúlyosabb elemként kell megjelennie a programok során.

Vizualitás – „Az energia láthatatlan, tegyük láthatóvá!”

Az energiafogyasztással kapcsolatos szemléletformálási intézkedések számos nehézségbe ütköznek, ugyanis az energiafogyasztás csökkentésére intézkedések – főként, ha azok viselkedésbeli változásokat kívánnak előmozdítani – kevésbé kézzelfoghatóak az energia „láthatatlansága” miatt.

A láthatóság segít például szociális normává formálni az újrahasznosítást, a szelektív hulladékgyűjtés eszközei ugyanis már önmagukban üzenetként tudnak szolgálni.

Az energiahasználat két területen válik láthatóvá:

- Szokásbeli viselkedés – más emberek által is jól látható tevékenység (például villany leoltása),
- „Small-scale” megújulóenergia-felhasználás: az épületekre felszerelt szolár panelek jelzik a változási folyamatot. A tudatos energiafogyasztás láthatósága - beleértve a megújulóenergia-felhasználást is – segítheti a szociális normák változását. Sok tanulmány rámutatott arra, hogy emberek azért is használnak megújulóenergia-termelési eszközöket, hogy másoknak beszélhessenek róluk és, hogy a drágább termékekkel mutathassák meg jómódú körülményeiket.

6.1.3. A klímatudatos törekvések helyi alapokon való kialakítása

A szociális normák bújtatott iránymutatással szolgálnak a befogadandó szokásokról és viselkedésekről, emellett remek hatással lehetnek az emberek cselekedeteire. Ezek alkalmazásában a **klímatudatos törekvések helyi bázisokon alapuló kialakítása** nagy segítség tud lenni, hiszen az igazán hatékony energiatakarékossági programok „utcáról-utcára” alakultak ki. Az emberek nagyobb valószínűséggel változtatnak szokásaikon, ha az valamely csoporthoz való elkötelezettségből fakad. A csoport jellegű kezdeményezések magukban hordozzák a szociális normák erejének kihasználását. A normákat aszerint tudjuk érzékelni, hogy megvizsgáljuk, mit csinál a környezetünkben élő legtöbb ember vagy mit mondanak, mit kellene csinálnunk. Mindezt kihasználó sikeres kezdeményezés a „Global Action Plan” akciója, melynek keretében a háztartások havonta találkoznak, hogy összehasonlítsák környezeti teljesítésüket és, hogy jobb teljesítményre bátorítsák egymást.

6.1.4. Példamutatás és elkötelezettség

A példaszerep szemléletformáló jelentősége már számos tanulmányban, és ennek révén gyakorlatban is megjelent. Általánosságban véve egyfajta elvárás fogalmazható meg egy adott célcsoport részéről abban az esetben, ha annak gondolkodásmódját próbáljuk megváltoztatni. Ezért **fontos, hogy a kormány is elkötelezett legyen a tudatos energiafelhasználás és klímavédelem ügyében.** A szemléletformálási programok célcsoportjai elvárják, hogy valamilyen formában viszonyozzák a kért viselkedést, például ajándékkal, szívességtétellel vagy valamilyen áldozattal járó dologgal. Legfontosabb lenne azon helyi épületek szintjén megvalósítani a példaszerepét, ahol azzal az emberek közvetlen kapcsolatba tudnak kerülni. Ilyenek lehetnek a középületek. Ugyanakkor a példamutatásának a köztulajdonon túl kell mutatnia; fontosak az olyan példaértékű kezdeményezések, amelyek közösségi (lakó, munkahelyi) szinten valósulnak meg.

6.1.5. Együttműködés

A korlátozottabb források miatt és költségmegtakarítási alapon is célszerűbb a létező és elfogadott társadalmi szervezetek, továbbá az energetikában jártas (vagy egyéb fenntartható fejlődés iránt elkötelezett) vállalatok kapacitásainak kihasználása és a velük **való együttműködési lehetőségek kialakítása.** A költséghatékonyság mellett az eredményesség szempontjából is kedvezőbbek az egymást kiegészítő és erősítő, a társadalmi szervezetek és a vállalkozók kooperációira épülő kezdeményezések (szinergiahatás).³³

---

³³ Intelligent Energy Europe (IEE) - Changing Energy Behaviour
(http://www.idae.es/index.php/mod.documentos/mem.descarga?file=/documentos_10457_BEHAVE_changing_energy_behaviour_09_c5724555.pdf)

6.2. Célcsoportok azonosítása

A szemléletformálás célcsoportja az egész társadalom – beleértve a gazdasági szereplőket, vállalkozásokat is –, hiszen az energiafelhasználás és a környezetvédelem megkerülhetetlen része a mindennapoknak és gazdasági tevékenységünknek.

A szemléletformáló intézkedések hatékony végrehajtása érdekében nélkülözhetetlen az intézkedések célcsoportjainak pontos megjelölése.

A cselekvési terv fő célcsoportjai a következők:

- **gyermekek, fiatalok,**
- **lakosság,**
- **vállalkozások – munkáltatók,**
- **önkormányzatok és közintézmények,**
- **államigazgatási szervek,**
- **civil és szakmai szervezetek,**
- **média tulajdonosok, érdekelt vállalatok** (energetikai, továbbá a klímatudatosságot és fenntarthatóságot kiemelten kezelő vállalatok).

Az intézkedések sikere érdekében kiemelt jelentőségű a szemléletformálási programokat megvalósító célcsoportok (vállalkozások, önkormányzatok, civil és szakmai szervezetek, média tulajdonosok, vállalatok) bevonása és érdekeltté tétele – létszámuknál és koncentrátságuknál fogva –, hiszen ők biztosítják a lakosság elérését.

A szemléletformálási programok kialakítása során nagy figyelmet kell fordítani a célcsoportok közötti interakció kihasználására (például a gyerekek szülőkre való hatására).

Nyilvánvaló, hogy a környezettudatos fogyasztás és a hatékony energiafelhasználás más hangsúlyokkal jelentkezik a lakosság szintjén, mint a vállalati szektor esetében – annak ellenére is, hogy nagyon sok az átfedés és a párhuzam (például egy lakást is ugyanazon fizikai törvényeket figyelembe véve kell hatékonyan befűteni és kiszellőztetni, mint egy iparcsarnokot). Ezért a szemléletformáló tevékenységeket a célcsoport specifikumok figyelembevételével kell kialakítani.

6.2.1. Gyermek, fiatalok

A gyermek és fiatalok külön célcsoportként való **kezelését** különösen indokoltá teszi, hogy a felnövekvő nemzedék számára a legfontosabb a környezettudatos fogyasztás és hatékony energiafelhasználói attitűd kialakítása, hiszen a fenntartható fejlődés az ő jövőjük záloga. Másfelől ezen célcsoport tagjai szervezett keretek között, direkt visszakapcsolással érhetők el, olyan környezetben, amely fogékonyá teszi őket az új ismeretek befogadására és alkalmazására.

A gyerekek esetében különösen jelentős az interakció hatása hiszen a gyerekek egyrészt maguktól is beszámolnak otthon az iskolában történekről, másrészt erre a szülők részéről is van igény.

A felnövekvő generációk számára a környezettudatos attitűd már evidencia kell, hogy legyen, hiszen pedagógiailag szervezeten (óvodai, iskolai keretek között) szerezhetik meg a szükséges ismereteket. A környezettudatosság és a hatékony energiafelhasználás oktatását nem lehet elég korán kezdeni, már az óvodában gondoskodni kell a megfelelő szintű ismeretek átadásáról és elmélyítéséről. Ennek megfelelően gondoskodni kell arról, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű, rendszerezett információ álljon rendelkezésre, a szükséges segédletekkel, példagyűjteményekkel együtt. Emellett biztosítani kell a megfelelő létszámban rendelkezésre álló, a szemléletformáló környezettudatos oktatáshoz szükséges szakemberek/pedagógusok meglétét és azok megfelelő továbbképzését.

A környezetvédelem és klímatudatos gondolkodás a felnövekvő generációk számára elsősorban szokásként és nem szabályként jelenik meg. Miként az egyéb lényeges ismereteket, úgy **az energiatudatossággal, környezetvédelemmel kapcsolatos lényegi információkat is csak akkor lehet hatékonyan átadni, ha a tudás következő lépcsőfokát már az oktatás alacsonyabb szintjén megalapozzák.**

A társadalmi gondolkodás környezettudatossá formálása nem vagy csak nehezen kezdhető meg a felnőttek között.

3-6 éves korosztály

Az óvodások **a legkönnyebben formálhatók, azonban az ő nyelvükön a legnehezebb megfogalmazni a környezet- és az energiatudatossági szempont- és érvrendszert.** Egyértelmű, hogy ennek a korosztálynak a klíma és energia elvont fogalom, ezért esetükben sokkal inkább érzelmi alapú megközelítést és gyakorlati feladatokat kell kieszközölni. Mindezekre építve kialakítható az a szokás- és készségrendszer, melynek elméleti hátterét a későbbi tanulmányaik során ismerik meg.

6-18 éves korosztály

Az általános és középiskolások tekinthetőek a szemléletformálás **leghatékonyabban elérhető célcsoportjának.** Nekik – a most felnövekvő új nemzedékként – jellemzőjük lehet a környezettudatosság, az ésszerű energiafelhasználás és a környezeti összefüggésekben való gondolkodás. Ezért a **szemléletváltás szempontjából ez a célcsoport a legfontosabb.** Számukra már a szocializáció része kell hogy legyen a környezetvédelmi szempontok döntéseikben való érvényesítése, a hatékony energia- és erőforrás-felhasználás, valamint a megújuló energiák ismerete és használata. Esetükben ez már nem időszakosan kell hogy megvalósuljon, hanem a mindennapokban kell reflexszerűen érvényesülnie.

6.2.2. Lakosság

18-39 éves korosztály

A fiatal felnőttek részéről egyfelől fennáll a fogékonyság az új ismeretek és készségek elsajátítására, másrészt az önálló egzisztencia megteremtése során szembesülnek a költségvonzatokkal. Érthető módon mindenki számára fontos szempont, hogy milyen kiadásai vannak, ez különösen igaz az energiafogyasztásra, hisz enélkül gyakorlatilag egy perc sem telik el a XXI. század emberének életéből.

Nyilvánvalóvá kell tenni a korosztály számára, hogy a környezetvédelmi szempontok érvényesítése a fogyasztói döntésekben – a takarékos és hatékony energiafelhasználás, az egyes megújuló energiaforrások és a közösségi közlekedési eszközök használata – költségcsökkentő hatású, tehát a személyes kiadásaik lefaragásának eszköze. Mindezzel párhuzamosan a magasabb rendű célok és szempontok tudatosítása is szükséges, hiszen ez a korosztály már tisztában van a fenntartható fejlődés fogalmával, a természeti erőforrások végetségével és a szemléletváltás szükségességével.

39+ korosztály

A kommunikációs szempontból megállapított korhatáron túliak csoportja természetesen nem jelent homogén közösséget, számtalan szempont szerint tovább szegmentálhatók. Összességében viszont elmondható, hogy esetükben **a költséghatékonyság mellett sokkal hangsúlyosabban jelentkezik a következő generációk jövőjéért, életminőségéért való jogos aggodalom**, így a célzottan, nekik szóló kommunikáció során ezt a szempontot is érvényesíteni kell. A kommunikáció hatékonysága szempontjából azonban hátrébb sorolhatók, hiszen a 18-39-es célcsoportnak szóló üzenetek őket is eléri. Mindemellett figyelembe kell venni, hogy az ő szokásaik, beidegződéseik változtathatók meg a legnehezebben. Elmondható, hogy – életkorukból fakadóan – a társadalom egésze ezen csoport szemléletváltásával kevesebbet nyer, mint a környezettudatos elvek szerint felnövekvő generáció megfelelő attitűdjével.

Alacsony jövedelmű háztartások

Az alacsony jövedelmű háztartások esetében különösen fontos az ösztönzés és a számukra is hasznosítható információk átadása. **Nehézséget jelent, hogy az energiahatékonyságról szóló információ áramlása az alacsony jövedelmű célcsoportok esetén számos akadályba ütközik**, annak ellenére, hogy az energiapazarló épületek és így a magas energiaköltségek ezen csoport esetében jelentik a legnagyobb problémát.

6.2.3. Vállalkozások - munkáltatók

A társadalmi szemléletformálásnak természetesen része kell hogy legyen az intézményi, vállalati szféra aktivizálása is a kimagasló elérési lehetőséget biztosító intézményi és vállalati szféra aktivizálása is.

Okkal feltételezhető, hogy a munkáltatók – elsősorban a versenyszférában, ahol a költségek csökkentése kimagasló prioritást élvez – vállalati szinten mindent megtesznek azért, hogy a cég és a munkavállalók környezettudatosan és hatékony energia felhasználóként végezzék mindennapi munkájukat. A gyakorlatban azonban problémát jelent, hogy a vállalkozások jó részének nincsenek szakemberei és anyagi forrásai az energetikai auditok elvégzésére, emellett az energiahatékonysági beruházási lehetőségeknek versenyezniük kell a vállalat által megvalósítható további beruházásokkal.

Az intézmények/vállalatok eszközszerkezere meglehetősen változatos lehet, az jelentős mértékben függ a cég méretétől és profiljától, dolgozóinak létszámától, a munkavállalók képzettségétől, a munkavégzés fizikai helyétől és számtalan egyéb tényezőtől. Általánosságban véve a munkáltatók lehetőséget biztosíthatnak különböző környezetvédelmi képzéseken való részvételre, különösen akkor, ha a cég tevékenységi köre ezt szükségessé teszi. A munkaadók megvalósíthatnak olyan szemléletformálási értékkel bíró kezdeményezéseket, mint a papírmentes adminisztráció és a kerékpáros közlekedés támogatása. A munkahelyi szemléletformálás kifejezetten előnyös, hiszen a munkahelyeken, munkaidőben elsajátított készségek nyilvánvalóan megjelennek a munkavállalók privát életében is. Az energiahatékony vállalati épületek, rendszerek, továbbá termelés- és munkaszervezés is fontos szemléletformálási eszköz lehet.

Mindazonáltal – tekintve a munkaadók heterogenitását – a leghatékonyabb megoldás az, ha a munkáltatók számára szóló ajánlásoknak és javaslatoknak egységes rendszerben valósul meg a kommunikálása. Ehhez különböző ösztönzők is kapcsolhatók – például díjak, elismerések – ami segíti az érdeklődés fenntartását, továbbá az érintett intézmények és vállalatok körének folyamatos bővülését. Részükre **a környezeti- és energiamenedzsment-rendszerek bevezetéséből, valamint a zöld-, és kékgazdasági törekvésekből származó előnyök első számú üzenetként közvetítendőek.**

6.2.4. Önkormányzatok és közintézmények

Az önkormányzatok, közintézmények jelentősége annak intézményességéből és abból fakad, hogy intézkedéseik útján **a helyi lakosságot közvetlenül el tudják érni.** Az önkormányzatok sok esetben **jó kapcsolatokat** ápolnak a helyi vállalkozásokkal, a civil és szakmai szervezetekkel. Számos területen hatékony együttműködők, ezért a jövőben a szemléletformálási programok kapcsán ezt a jelentős együttműködési potenciált fokozottan ki kell használni.

Mindezzel együtt az intézményesített keretek egyéni eszközei lehetővé teszik az energia- és klímatudatos üzenetek hatékony terjesztését.

A szemléletformálással kapcsolatos uniós források számukra könnyen elérhetőek, ugyanis – ahogy azt az eddigi operatív programok (KEOP) gyakorlata mutatja – azokra akár önrész nélkül is lehet pályázni. Kiemelendő, hogy a jelentős energiamegtakarítási potenciál ellenére az önkormányzatok számára (főként a kistelepülések esetében) nem állnak rendelkezésre energetikai szakemberek.

Az önkormányzatok és egyes közintézmények közötti partnerségi kapcsolatok és meglévő együttműködések a programok hatékony kialakításának szintén jelentős színteréül tudnak szolgálni.

6.2.5. Államigazgatási szervek

Az államigazgatási szervek egyrészt jogi, szakmai és gazdasági szabályozó, forrásallokáló szerepük révén, másrészt energiafogyasztásukon és ezzel összefüggő környezetterhelésük miatt fontos célcsoportja a Cselekvési Tervnek. Fontos feladat tudatosítani a kormányzati és a hatósági munkában, vagy akár a támogatási pályázatkiírások, a közbeszerzések előkészítése során a döntések energetikai, környezeti és klímavédelmi szempontjait és összefüggéseit, figyelembe véve a döntések átterhelő hatásait is. Az energetikai közszolgáltatásokban fokozódó állami szerepvállalás miatt a korábbinál nagyobb jelentőséget kell kapnia az állami példamutatásnak. Az állam klímaváltozás elleni harcban való elkötelezettsége irányt tud mutatni a piaci szereplők számára, akik ehhez mérten alakítják ki a fogyasztókat nagyban befolyásoló szolgáltatási és termékkínálatukat. Ehhez szükséges az érintett állami szervezetek személyi állományának széles körű szemléletformálása.

6.2.6. Civil és szakmai szervezetek

A civil és egyéb szervezetek (például közös képviseletek) tevékenységeik során a helyi közösségért, annak környezetéért munkálkodnak, ezért **hiteles közvetítők**ként lépnek fel a „jó érdekek”, esetünkben a tudatos energiafogyasztás és a fenntarthatósági szempontokat figyelembe vevő életvitel egyéni előnyeinek megismertetésében. Az említett témák a hétköznapi élet bármely területén jelentős szerepet tudnak betölteni – társadalmunk túlzott energiafüggősége miatt –, ezért az ilyen típusú üzenetek és programok kidolgozását a környezetvédelemmel és a fenntarthatósági témákkal foglalkozó civil szervezeteken kívül bármely más szervezet is magáénak érezheti.

Akcióik során **igyekeznek a helyi társadalom minél szélesebb körét bevonni**, az iskolákkal és egyéb közintézményekkel, továbbá a helyi és akár nagyobb vállalatokkal történő együttműködésekén keresztül. A Cselekvési Terv célcsoportjainak tekintetében a civilek a leghatékonyabban az iskolásokat tudják mozgósítani, akik a megszerzett élményeiket és tudásukat szintén eredményesen tudják továbbadni szüleiknek.

Közösségi kezdeményezéseik (például önkéntes napok, segítő akciók, információs és oktatóközpontok létesítése és működtetése) a szociális normák erején keresztül – látván, hogy mindenki más is cselekszik a közös ügy érdekében – jelentős szemléletformáló hatással bírnak. Másik fontos szemléletformáló tényező a civil akciók kapcsán, hogy azok a lokális problémákra hívják fel a figyelmet, így adott a célcsoport egyéni érdekeltisége.

A civil szervezetek elsősorban támogatásokból és pályázati forrásokból tudják fedezni az alapvető működésükhöz, fejlődésükhöz és programjaikhoz szükséges költségeket, ezért számos működési nehézséggel kell szembenézniük. Pályázatfüggőségük és annak utófinanszírozási feltételei miatt jelentős a kiszolgáltatottságuk. A környezetvédelmet és a tudatos fogyasztói viselkedést valamilyen formában propagáló szervezetek nem mindegyike jól ismert, ezért esetükben kevésbé tud jelentős lenni a személyi jövedelemadó felajánlható 1%-ából származó bevétel. A szemléletformálás szempontjából is fontossá válik, hogy civil szervezeteink megfelelő pénzügyi háttérrel rendelkezzenek, amelyben kiemelt szerepe lehet a pályázatoktól független forráslehetőségek felhasználásának. A környezetvédelmi és fenntarthatósági célokért küzdő civilek esetében ez a potenciál, akár valamely szolgáltatás nyújtásaként (például családi napokon való szórakoztató és egyben oktató célú tevékenység formájában) jelentősebb lehet, mint más civilek esetében.

A civil szervezetektől eltérően a szakmai szervezetek a tagvállalatok bázisán tevékenykednek, finanszírozásuk többé-kevésbé a tagoktól függ. Az adott szektor működése és kihívásai terén adottságuknál fogva **mélyebb kapcsolat- és ismeretanyaggal rendelkeznek** a civil szervezetekhez képest. Így **az energiahatékonysági szempontok, elvárások és ösztönzők integrálásában** jelentős hozzáadott értékük lehet, különös tekintettel arra, hogy elfogadottságuk és támogatottságuk tagvállalataik körében messze meghaladja a többi társadalmi szervezetét. Ebből adódóan a szakmai szervezetek, szövetségek **alkalmas csatornát biztosíthatnak** az adott szektor vállalataihoz, és hatékony együttműködő partnert jelenthetnek a lakossági fogyasztói kapcsolattal rendelkező civil szervezetekkel, valamint egyes közintézményekkel.

6.2.7. Médiatulajdonosok, érdekelt vállalatok

A média szerepe kimagasló a környezettudatos szemléletmód kialakításában, a szükséges ismeretek átadásában, a környezettudatos fogyasztás és az ésszerű energiafelhasználás témaköreinek folyamatos napirenden tartásában. A társadalmi integráció fontos tényezőjeként **kitüntetett szerepe kell hogy legyen a közszolgálati médiának.** Az internet korában hihetetlenül felgyorsult az információátadás üteme, de a közvetített tartalmak megbízhatósága – fordított arányban azok elérhetőségének növekvő gyorsaságával – többnyire csökkenő tendenciát mutat. Ezért egyre nagyobb értékűvé válik a pontosság és a megbízhatóság. Ezen értékek hordozójaként a közmédia hiteles közvetítője lehet a szemléletformálásnak.

A **szolgáltatók** mint a fogyasztókkal rendszeresen kapcsolatot tartó, önálló kommunikációs csatornákkal rendelkező vállalatokként információforrásaikkal kifejezetten alkalmasak a fogyasztók tájékoztatására és a szemléletváltás elősegítésére, támogatására. Az energiaszolgáltatók, az őket összefogó szakmai szervezetek (például Magyar Energiakereskedők szövetsége, Magyar Távhőszolgáltatók Szövetsége) és a szabályozó intézmények egyaránt – tekintettel a vonatkozó uniós energiahatékonysági direktívában és az energiahatékonyságról szóló törvényben megfogalmazott kötelezettségeikre és a globális érdekekre – tudatos és a környezeti szempontokat figyelembe vevő módon próbálják meg

előmozdítani a hatékony energiafelhasználást és a megújuló energiaforrásokkal szembeni fogadókészséget.

A szolgáltatók és az őket összefogó szakmai szervezetek – ideértve a villamosenergia-, a földgáz- és távhőszolgáltatók mellett a közlekedési energiát biztosító és az áttételesen energiafelhasználást indukáló szolgáltatókat, például a vízműveket – szemléletformálási lehetősége és felelőssége kifejezetten nagy. Egyfelől az energiahordozók beszerzésének, szállításának és felhasználásának legtapasztaltabb szakértőiként hitelesen tudnak információt és támogatást biztosítani az egyes fogyasztók számára. Másfelől a szolgáltatók mint a fogyasztókkal rendszeresen kapcsolatot tartó, önálló kommunikációs csatornákkal (számlakísérő direkt marketing-levél, honlap, rendezvények, szponzoráció, CSR-tevékenység stb.) rendelkező információforrások kifejezetten alkalmasak a fogyasztók tájékoztatására és a szemléletváltás elősegítésére.

Az energetika új szereplőjeként megfogalmazható építőipari szereplők tudatos munkavégzése kialakításának, valamint az arra irányuló tevékenységek és ismeretek átadásának szintén kiemelt szerepet kell kapnia a jövőben.

A szolgáltatók következetes és széleskörű kommunikációjának is köszönhető, hogy az ország lakossága már tisztában van az energiafelhasználás racionalizálásának előnyeivel és szükségszerűségével mind közösségi, mind pedig egyéni szinten. Fontos kiemelni, hogy a szolgáltatók elsősorban a minél nagyobb fogyasztásra való ösztönzésben érdekeltek. Szemléletformálás tekintetében az ezzel kapcsolatos hitelességi kérdés kezelésére különösen alkalmasak az energiaszolgáltatókat összefogó szakmai szervezetek.

A korlátozottabb források miatt és költségmegtérülési alapon is célszerűbb a meglévő szervezetek és az **energetikában érdekelt (vagy egyéb fenntartható fejlődés iránt elkötelezett) vállalatok mozgósítható kapacitásainak felmérése és a közös cselekvésekbe történő bevonása.**

7. INTÉZKEDÉSEK

A helyzetértékelés alapján kirajzolódó problémák megoldása, a kijelölt célcsoportok elérése és a hatásos szemléletformálási tényezők integrálása egy meglehetősen komplex, több szakterületet érintő szabályozási, tervezési és egyedi (például kommunikációs vagy együttműködési) intézkedéseket kíván. A nemzetközi gyakorlatot és a szükséges intézkedések típusát megvizsgálva a **Cselekvési Terv intézkedései a következő csoportokba sorolhatók:**

- **Kommunikációs és tájékoztatási intézkedések**
- **Oktatási-nevelési tartalmú intézkedések**
- **Támogatási intézkedések**
- **Tervezést és végrehajtást segítő intézkedések**

Megvalósul annak kijelölése, hogy az egyes intézkedéseknek mely tématerületeket kell érinteniük. Figyelembe véve a problémafeltárás megállapításait az alábbi táblázatban szereplő energia- és klímatudatossági témák hangsúlyozása javasolt.

Szemléletformálási terület	Megoldási eszközök
Energiafogyasztás	<ul style="list-style-type: none"> • A hazai lakóépület-állomány állapotából fakadó költségoldali és épület-egészségügyi hatásokra való figyelemfelhívás. • Épületek korszerűsítési lehetőségeinek, azok várható költség-haszon értékeinek és az azokhoz elérhető támogatások ismertetése. • Az energiahatékonysági beruházásoknak, mint befektetéseknek a bemutatása. • Az egyéni energiafogyasztás mértékére és összetételére vonatkozó ismeretek átadása. • Energiaigények csökkentésére való figyelemfelhívás, és az odafigyelést vagy kisebb beruházást igénylő energiamegtakarítási és energiahatékonysági tanácsadás, különös tekintettel a fűtési és energiatudatos lakáskorszerűsítési energiahatékonyságra. • Az energiafelhasználás és a klímaváltozás kapcsolatára történő rávilágítás. • Az energiafelhasználás helyi és globális környezeti hatásaival kapcsolatos ismeretek átadása, a következő generációk alapvető felelősségtudatának kiépítése az oktatási tantervek fejlesztésével. • Vállalkozások esetében az energia- és környezetmenedzsment-rendszerek bevezetéséből, továbbá a zöld- és kékgazdasági törekvésekből származó előnyökre való figyelemfelhívás, valamint az építőipari energiatudatos hozzáállás kialakítása.
Megújulóenergia-felhasználás	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság által alkalmazható megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos ismeretek átadása, különös tekintettel az alábbi szempontokra:<ul style="list-style-type: none"> ○ megújuló energiaforrások típusai és alkalmazása; ○ energiahatékonyság és megújulóenergia-hasznosítás egymáshoz való viszonya; ○ tényleges költségek és hasznok, továbbá megtérülés; ○ a technológiáktól és kivitelezőtől elvárható minőségek és garanciák. • A szolgáltatóktól vételezhető, megújuló alapú energiaszolgáltatásokkal (például zöld tarifa) kapcsolatos információk átadása. • Helyi megújuló potenciálokkal kapcsolatos tájékoztatás. • A megújuló energiaforrást hasznosító távhőrendszerek bővítése és az új távhőrendszerek kiépítése érdekében szükséges a távhő pozitív megítélésének növelése, amelyek érdekében elengedhetetlen a fogyasztók megfelelő informálása (például Távhő Ökocímke segítségével).

Szemléletformálási terület	Megoldási eszközök
<p>Közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkenés</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Alternatív közlekedési megoldások előnyeinek népszerűsítése (elektromos meghajtású gépjárművek, kerékpáros, vasúti, közösségi és gyalogos közlekedés). • Közlekedési igények csökkentésére (lokális szolgáltatásokra, online ügyintézés előnyben részesítésére) történő figyelemfelhívás. • Gépjárműhasználattal kapcsolatos energia- és költségmentesítési lehetőségek ismertetése, különös tekintettel: <ul style="list-style-type: none"> ○ a járművezetési és gépkocsi használattal kapcsolatos szokások megváltoztatására; ○ az utastér kihasználtságának növelésére. • A fosszilis alapú közlekedésből származó egészségügyi hatásokkal kapcsolatos ismeretek átadása.
<p>Erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Figyelemfelhívás a kis karbonlábnyomú termékekre és szolgáltatásokra. • Életciklus alapú fogyasztói szemlélet elterjesztése. • Ipari szereplők, vállalatok és egyéb szervezetek figyelmének felhívása az alacsony szén-dioxid-intenzitású termelés és fogyasztás megvalósításából származó piaci előnyökre. • Az üvegházgáz-kibocsátási célok elérését segítő energiatermelési módokkal kapcsolatos társadalmi elfogadottság biztosítása: <ul style="list-style-type: none"> ○ a nukleáris energiatermelés társadalmi elfogadottságának további biztosítása; ○ a települési szilárd hulladékok energetikai hasznosítását elfogadó társadalmi attitűd kialakítása. • A közösségi energia kezdeményezésekkel kapcsolatos lakossági és döntéshozói szemléletformálás a jogi, az adminisztratív és a pénzügyi ösztönzés kialakítása érdekében.
<p>Klímaadaptáció</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A klímaváltozás Magyarországot érintő éghajlati, környezeti és egészségügyi hatásainak ismertetése. • Az éghajlatváltozás hatásaihoz (például hőhullám) való alkalmazkodási lehetőségek, továbbá ezen hatásokra való felkészülés hangsúlyosabb ismertetése, kiemelten: <ul style="list-style-type: none"> ○ a csapadékvíz visszatartására és tárolására; ○ a zöld felületek növelésére; ○ a klímatudatos településrendezés gyakorlatára; ○ a biológiai sokféleség védelmére és az invazív élőlényekre. • Az éghajlatváltozásra érzékenyebben reagáló társadalmi csoportokra való odafigyelés növelése. • Az Országgyűlés által elfogadott, alkalmazkodással és klímavédelemmel kapcsolatos stratégiák és jelentések lakosság felé történő hatékonyabb kommunikációja.

Az intézkedések a társadalom különböző célcsoportjait célozzák meg, akiket a számukra releváns tématerületeken különböző üzenetekkel, eszközökkel és beavatkozási típusokkal érdemes megszólítani és informálni.

A szemléletformálás megvalósítása és a kiemelt tájékoztatási feladatok végrehajtása érdekében szükséges a közvetítők szakmai és forrásoldali támogatása.

A forrásigényes intézkedések megvalósítása az Európai Unió 2014–2020-as támogatási forrásainak felhasználása és a társadalmi szerepvállalásban érdekelt vállalatok támogatása útján történik.

A Cselekvési Terv kormányhatározat formájában ad végrehajtandó feladatokat a kormány számára, melyeket 2020-ig, illetve a nem egyszeri intézkedések esetében azt követően folyamatosan meg kell valósítani.

7.1. Kommunikációs és tájékoztatási intézkedések

A fenntartható fejlődést szolgáló életmód, az ahhoz szükséges szemléletváltás kialakításában nélkülözhetetlen a célcsoport-specifikus megközelítés alapján kialakított kommunikációs intézkedések végrehajtása. Az azok során átadott ismeretekkel és speciális üzenetekkel fel kell hívni a fogyasztók figyelmét egyéni cselekedeteik közvetlen környezetre és a globális folyamatokra gyakorolt hatásaira, továbbá arra hogy miért szükséges mindenkinek cselekednie és, hogy milyen egyéni előnyökkel jár az energia- és klímatudatos fogyasztás.

7.1.1. Energia- és klímatudatosági kampány

A modern fogyasztói társadalom szerepére való figyelemfelhívás érdekében szükséges egy széleskörű és átfogó, kreatív elemekben gazdag kommunikációs kampány megvalósítása, amely a kormány fenntartható fejlődés és klímavédelem iránti elkötelezettségének megjelenítéséül is tud szolgálni. Az elkötelezettség bemutatása, annak példaértéke és ezzel együtt szemléletformálási hatása miatt különösen fontos, hogy a kampányt valamely államigazgatási szerv valósítsa meg.

A kampány célcsoportja a lakosság és a vállalkozások, illetve azok minden szegmense. A kampánynak rendezvények és különböző médiaelérések útján kell felhívnia a társadalom figyelmét a tudatos energiafogyasztásra. A kampánynak be kell mutatnia azokat a mindennapi, sokszor egészen egyszerűen kivitelezhető lehetőségeket, melyeket a lakosok tehetnek saját fenntartható energiafogyasztásuk érdekében, hozzájárulva ezzel a globális klímavédelmi célokhoz. A kampánynak ösztönöznie kell továbbá a lakosságot annak érdekében, hogy háztartásuk energiahatékonysági szempontú működéséről, energiafogyasztási szokásaikról és azok költség hatásairól hiteles képet kapjanak és, hogy végeztessenek energetikai auditot. A motiválás érdekében a kampány üzeneteiben jelentős hangsúlyt kell kapnia az egyéni, tudatos cselekedeteknek, az azokból származó személyes, egészségügyi és költségoldali előnyöknek, szembeállítva a pazarló energiafogyasztásból eredő káros hatásokkal. A vállalkozások felé történő üzenetek és tájékoztatási felületek kialakítása során a célcsoportnak tématerületek mentén kell megfogalmazni a releváns üzeneteket, hangsúlyozva a környezeti- és energiamenedzsment-rendszerek bevezetéséből, továbbá a zöld- és kékgazdasági törekvésekből származó előnyöket. A vállalkozások, különösen a kis- és középvállalkozások vonatkozásában ösztönözni kell az energiafelhasználásuk aktuális helyzetét felmérő energetikai auditok lefolytatását. Az energetikai auditok számszerűsítik a vállalkozás által elérhető potenciális megtakarításokat, emellett több beavatkozási kategóriában fogalmazzák meg a potenciál kiaknázásához szükséges intézkedéseket, ismertetve a szükséges beruházási költségeket és a megtérülési időt. A kis- és középvállalkozásokat ösztönözni kell az auditokban foglalt ajánlások végrehajtására.

A kampány fő üzeneteinek kialakítása az alábbi tématerületeket érintve valósul meg: energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-hasznosítás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés.

A kampány megvalósítása során különös figyelmet kell fordítani a szükséges hazai szemléletformálási kulcstényezők integrálására, továbbá az érdekelt vállalatok és civil szervezetek bevonásának megvalósítására.

Cél, hogy a kampány jó példaként tudjon szolgálni azoknak a jövőben megvalósuló kampányoknak, amelyek a puszta információátadáson túl tényleges szemléletváltáshoz kívánnak vezetni.

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter

Határidő: a megvalósításra vonatkozó javaslatétel határideje 2016. június 30.

7.1.2. Energia- és klímatudatossági tájékoztató honlap kialakítása

A fogyasztók klíma- és energiaügyi informáltságának fejlesztése érdekében szükséges egy energetikai vállalkozások marketing tevékenységétől független, hiteles információforrás, egy központi honlap létrehozása.

A honlapnak érintenie kell a következő tématerületeket: energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés és klímaadaptáció.

A honlapnak a figyelem felkeltése érdekében sok képi és videó anyagot – max. 5–10 perces filmeket – és interaktív (például játék) felületet kell tartalmaznia, amelyek a tudatosságot, az energiafelhasználást, a környezeti hatásokat és az energiatakarékossági lehetőségeket állítják előtérbe, energia-megtakarítási tippeket és jó példákat nyújtanak. Irányadó mintának számítanak a kialakítás során az ír³⁴, az új-zélandi³⁵ és az ausztrál³⁶ kormány ilyen jellegű honlapjai. Az állandó aktív elérés és a fiatalok érdeklődésének felkeltése érdekében a honlapnak szükséges a közösségi portálokon (például facebook-on) való megjelenítése és menedzsmentjének folyamatos biztosítása.

Az intézkedés célcsoportja a teljes társadalom, beleértve a háztartásokat, a gyermekeket, a fiatalokat, a vállalkozásokat, a civil szervezeteket, a közintézményeket és az államigazgatási szervezeteket is.

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter

Határidő: 2015. december 31.

---

³⁴ <http://www.seai.ie/>

³⁵ <http://www.energywise.govt.nz/>

³⁶ <http://www.cleanenergyfuture.gov.au/>

7.1.2. Közlekedési-környezetvédelmi programok és kampányok folytatása, bővítése

A közösségi közlekedést és a nem motorizált közlekedési módokat népszerűsítő, több év óta megrendezésre kerülő Európai Mobilitási Hét és Autómentes Nap, „Bringázz a munkába!” kampány, Kerékpárosbarát Település és Kerékpárosbarát Munkahely pályázat folytatása szükséges.

A klímabarát szemléletet és az energiahatékonyságot is erősítő programok célja kettős. Egyrészt prioritás az egyéni közlekedők felelős döntésének erősítése a közlekedési szokásaik környezetre gyakorolt hatásának bemutatásával és tudatosításával, másrészt a helyhatóságok és a vállalatok ösztönzése olyan állandó intézkedések megtételére, amely az egyéni autóhasználat helyett a közösségi és nem motorizált közlekedés – azon belül a munkahelyre való kerékpározás – térnyerését segíti elő.

A kampányok célcsoportjai: települési önkormányzatok, vállalatok, munkavállalók, oktatási nevelési intézmények, fiatalok.

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter

Határidő: folyamatos

7.1.3. Nemzeti Energetikusi Hálózat felállítása³⁷

A helyi lakosság és vállalkozások energetikai vonatkozású tájékozottságának növelése és a közvetlen tanácsadás lehetőségének megteremtése elengedhetetlen az energiatudatos és hatékony energiafelhasználásra való berendezkedéshez, valamint a lakossági energiaköltségek hosszú távon megvalósuló mérsékléséhez. Az alacsony jövedelmű, energiaszegény háztartások nem minden esetben rendelkeznek olyan eszközökkel, amelyek útján az energiamegtakarítási, és az azokra irányuló támogatási lehetőségekről tájékozódni tudnának, illetve tudomást szereznének azok elérhetőségéről. Ezen háztartások esetében ezért kiemelten fontos a tanácsadók közvetlen elérhetősége.

Az intézkedésnek biztosítani kell a közintézmények, az önkormányzatok, a lakosság és a helyi vállalkozások közvetlen tájékoztatását.

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter

Határidő: 2015. december 31.

---

³⁷Az energiamegtakarítás eléréséhez szükséges egyes kormányzati feladatokról szóló 1215/2015. (IV. 17.) Korm. határozat 4. pontja alapján a nemzeti fejlesztési miniszternek gondoskodnia kell a Nemzeti Energetikusi Hálózat felállításáról

7.2.Oktatási-nevelési tartalmú intézkedések

Ahogy azt a Cselekvési Terv célcsoport megjelölési része hangsúlyozta, a felnövekvő generációk számára a fenntartható fejlődést szolgáló attitűd kialakítására az óvodai és iskolai keretek biztosítják a kiindulási alapot. A szemléletformálás eredményessége és hatásossága szempontjából az óvodák és általános iskolák szintjén elkezdett szemléletformálási tevékenység a leghatékonyabb intézkedések egyike lehet. Az oktatásra irányuló intézkedések elsődleges célja az **oktatási intézmények energia, klíma- és környezettudatosságra nevelő tevékenységének támogatása, továbbá a fenntarthatósági szempontokat mélyebben integráló oktatásfejlesztés kialakítása.**

A környezet- és energiatudatos szemlélet kialakítását játékos formában már az óvodai, és iskolai foglalkozásokon el kell kezdeni, amelynek egyik jó gyakorlata és alapja lehet a Zöld óvoda és Ökoiskola program elterjesztése és kapcsolódó támogatások fejlesztése, valamint a környezeti nevelési feltételek javítása, az ezzel járó feladatok és kötelezettségek továbbfejlesztése.

7.2.1. Az energia- és klímatudatosság hangsúlyosabb figyelembevétele a környezeti nevelést elősegítő tananyagfejlesztésben

Javasolt az óvodai programok, az általános és középiskolai tananyagok átfogó fejlesztése annak érdekében, hogy a felnövekvő generációk ismerjék az egyértelmű összefüggést a saját anyag- és energiaintenzív cselekedeteik és az abból fakadó, a lakókörnyezetet és egészséget veszélyeztető, globálisan is megjelenő klíma és természeti károk között. Fontos, hogy az energia- és környezettudatosság a fiatalok gyakorlati cselekedeteiben is megjelenjenek. A Nemzeti Alaptanterv és az egyes kerettantervek (a környezet, a földrajz vagy a társadalomismereti órák tananyagainak) felülvizsgálata során az oktatásért felelős tárcának és háttérintézményeinek hangsúlyosabban kezelnie azon kérdést, hogyan kerülhet beépítésre a már meglévő tananyag(ok)ba a fent leírtak megértését szolgáló gyakorlatorientált ismeretanyag, majd ennek megfelelően gondoskodnia kell azok adott irányú fejlesztéséről. Az ismeretanyag kialakítása során kiemelt figyelmet kell fordítani az emberiség okozta ökológiai válság gazdasági és társadalmi hatásainak bemutatására.

Az intézkedés célcsoportja a 3–18 éves, óvodai, tanulói jogviszonyban álló korosztály, akiknek nincs még stabil értékrendjük, véleményük és ismeretük a témával kapcsolatban, amelynek következtében szemléletük még formálható.

Az intézkedés az alábbi tématerületekre terjed ki: fenntartható fejlődés (kiemelten fenntartható fogyasztás témakör), környezetvédelem és természetvédelem, anyag- és energiatakarékosság, megújulóenergia-hasznosítás, klímaváltozás, megváltozott klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású gazdasági és társadalmi berendezkedés.

Felelős: emberi erőforrások minisztere

Határidő: folyamatos

7.3. Támogatási intézkedések

7.3.1. Szemléletformálási és környezeti nevelési programok támogatása a 2014–2020-as operatív programok keretében

A Kormány felelős az uniós alapok szemléletformálást segítő kohéziós forrásainak megfelelő kezeléséért, amelynek útján támogatást tud nyújtani az ilyen programok végrehajtásában jelentős szereplőként beazonosított, de azokra külön forrásokkal nem rendelkező civil szervezetek, önkormányzatok, közintézmények és központi költségvetési szervezetek számára. A pályázati kiírások útján megvalósuló programok jelentősen hozzájárulnak majd a Cselekvési Terv céljainak eléréséhez, továbbá biztosítani tudja a Cselekvési Terv intézkedéseinek hatékony forrásoldali támogatását.

Az energetikai, klímatudatossági és környezeti terület szemléletformálási programjainak támogatására több operatív program, a KEHOP (Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program), a TOP (Területfejlesztési Operatív Program) és az EFOP (Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program) is lehetőséget fog nyújtani a 2014–2020-as időszakban.

A 2014–2020-as tervezési időszak szemléletformálási programjainak hatékonysága érdekében indokolt a téma- és célcsoport-specifikus fókuszáltság erősítése. A programok támogathatóságának megítélését befolyásolja majd, hogy azok megfelelően tudnak-e hozzájárulni a Cselekvési Tervben felvetett problémák kezeléséhez, alkalmazzák-e az energetikai és klímatudatossági szemléletformálás hatékonyságát szolgáló, jelen Cselekvési Tervben is megfogalmazott kulcstényezőket.

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter, emberi erőforrások minisztere, földművelésügyi miniszter

Határidő: 2020. december 31.

7.4. Tervezést és végrehajtást segítő intézkedések

7.4.1. Primer kutatás

A kampányjellegű intézkedések üzeneteinek a célcsoportokhoz történő hatékony eljuttatása és a hiánypótló információk azonosítása érdekében szükséges egy átfogó primer kutatás elkészítése, amely feltérképezi a magyar társadalom különböző csoportjainak (beleértve a háztartásokat, önkormányzatokat, intézményeket és vállalkozásokat) a témához kapcsolódó életmódját, fogyasztási szokásait, valamint a problémákkal kapcsolatos attitűdjét és azok fejlesztendő pontjait. A kutatással cél a fentiekben felvázolt intézkedések hatékony végrehajtásának megalapozása, a fogyasztói szokásokban megmutatkozó társadalmi gondolkodásmód feltárása, továbbá a szemléletváltás elérésében kulcsfontosságúnak ítélt szereplők tevékenységének és lehetőségeinek értékelése.

A kutatás során fel kell mérni többek között, hogy a megkérdezettek érznek-e személyes kitettséget és felelősséget a klímaváltozással kapcsolatban, hallottak-e a klímaváltozásról, fel tudnak-e sorolni olyan káros hatásokat, amelyek a pazarló energia- és

anyagfogyasztásból és akár a vásárlási döntéseikből következnek. A kutatásnak a Cselekvési Terv fő területeire, az azokkal kapcsolatban megfogalmazott problémákra és eszközökre vonatkozóan kell feltárást végeznie. A megválaszolendő kérdéskörök részletes felvázolása a tárcák bevonásával fog megvalósulni.

Az intézkedés célja, hogy megismerjük, melyik szektorban mekkora az információhiány és, hogy milyen eredményt lehet elérni adott erőforrásokkal.

Az intézkedés célcsoportja a lakosság, a gyermekek és fiatalok, az érdekelt vállalatok (energetikai, építőipari és egyéb), az önkormányzatok és közintézmények, továbbá az államigazgatási intézmények. Az intézkedés végrehajtása során a lakossági és a vállalkozói célcsoportok megfelelő szegmentálása, a nekik szánt kérdések kialakítása jelentős hangsúlyt fog kapni.

A kutatás eredményeinek közzététele tervezett annak érdekében, hogy azt minden szemléletformálási programot megvalósító hazai szereplő hasznosítani tudja.

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter

Határidő: 2016. december 31.

7.4.2. Helyi szemléletformálási tevékenységek szakmai támogatása

A szemléletformálási programok – a kulcstényezők felvázolásánál is ismertetett módon – akkor tudnak igazán hatékonyak lenni, ha azok helyi kezdeményezésekként valósulnak meg, a szociális normák irányított változtatásával. A helyi kezdeményezések elsősorban az önkormányzatok, a helyi civil szervezetek és közösségek szervezésében, továbbá a vállalkozások által valósíthatók meg. Az önkormányzatok, a helyi közösségek és intézmények a helyi viszonyokhoz igazodó stratégiáikkal és kapcsolati rendszerükkel különösen hatékonyan tudnak hozzájárulni a vidéki energiafogyasztási szokások megváltoztatásához és a fenntarthatóság előmozdításához.

Az erőforrás-hatékonyság miatt fontos szempont, hogy a hazai szemléletformálás egy meglévő „civil infrastruktúrára” építkezzen. A közösségekre építő energiahatékonysági intézkedések és programok végrehajtása során a helyi hivatalokkal (közintézményekkel és államigazgatási szervekkel), civil szervezetekkel és vállalkozásokkal való rendszeres együttműködés a fejlődés legjobb módja. A lehetséges partnerségi kapcsolatok kihasználása ezért fontos szempont.

A helyi akciócsoportok, önkormányzatok és szervezetek közvetítői és tanácsadói tevékenységének támogatásával az intézkedés célja a kis- és középvállalkozások, továbbá a vidéki lakosság elérése, azok tudatos energiafogyasztásra és közösségi energetikai kezdeményezések kialakítására történő ösztönzése.

Annak érdekében, hogy az önkormányzatok, szervezetek és vállalatok stratégiájában és annak végrehajtása során az energetikai és az éghajlatváltozással kapcsolatos szemléletformálás hangsúlyosabb szerepet kapjon, szükséges egy központi útmutató kidolgozása (melyhez az FM, EMMI, BM és NFM együttes közreműködése szükséges). Cél,

hogy az útmutató alapján a szervezetek különböző csatornáin keresztül elinduljon a helyi közösség szereplőinek tájékoztatása az általuk is megvalósítható energiatakarékosági intézkedésekről, amelyek esetében hangsúlyozni kell azok költségoldali és egészségügyi előnyeit.

Az intézkedés az alábbi tématerületekre terjed ki: energiatakarékoság és energiahatékonyság, megújulóenergia-hasznosítás, közlekedési energiamegtakarítás és kibocsátás-csökkentés, erőforrás-hatékony és alacsony szén-dioxid-intenzitású társadalmi berendezkedés és klímaadaptáció.

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter

Határidő: 2017. december 31.

7.4.3. Munkacsoport létrehozása

A folyamatos lehetőségek feltérképezése és a privát szférával (vállalatokkal, civil és szakmai szervezetekkel) való együttműködési lehetőségek kiaknázása érdekében szükséges egy szemléletformálási munkacsoport létrehozása. A munkacsoport több tárca szakértőinek bevonását is érintené, hiszen a környezeti, az oktatási, valamint klíma- és energiaügyi szakterületek külön minisztériumok intézkedési hatáskörei alá tartoznak. A szemléletformálás igényli a tárcák, a szabályozó hatóság, a közmédia és az érdekelt vállalatok, szakmai szervezetek és egyetemi kutatóműhelyek illetékes szakértőinek szorosabb együttműködését. A munkacsoportban mindennek megfelelően az EMMI, FM, NFM, BM, IM, NGM, ME, MEKH, egyes szakmai és civil szervezetek, valamint szellemi kutatóműhelyek, egyetemek, a közmédia és az érdekelt vállalatok képviselőit lesz szükség.

A munkacsoport feladata az egyes tárcák lehetőségeinek és meglévő eszközeinek hatékony kihasználásával a Cselekvési Tervben foglalt intézkedések előrehaladásának, végrehajtásának és értékelésének biztosítása (előkészítéstől a végső fázisig).

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter, emberi erőforrások minisztere, földművelésügyi miniszter, igazságügyi miniszter, nemzetgazdasági miniszter, Miniszterelnökséget vezető miniszter, belügyminiszter

Határidő: 2015. december 31.

7.4.4. Az EKSzCsT végrehajtásának nyomon követése és felülvizsgálata

Az EKSzCsT intézkedéseinek megvalósításával és eredményeivel kapcsolatos adatok és információk feldolgozása, az azok alapján levonható következtetések, továbbá a szakpolitikai tervezés fejlesztését segítő értékelés kialakítása érdekében monitoring rendszer megvalósul kerül sor. Az EU által megfogalmazott energiahatékonysági célkitűzések teljesítésének nyomon követése érdekében mindezen belül kidolgozásra kerül a szemléletformálási intézkedések útján elérhető, energiamegtakarítást számszerűsítő módszertan, továbbá a szakpolitikai irányok meghatározását és döntéseit szolgáló, az intézkedések eredményeire építő indikátorkészlet kidolgozása. A monitoring rendszer

kialakítását a szemléletformálási munkacsoport fogja segíteni, hogy az hatékonyan tudja szolgálni a munkacsoport tevékenységét.

Az eredmények szakpolitikai visszacsatolására az EKSzCsT ötévente történő felülvizsgálata ad majd lehetőséget, mely egyúttal megteremti a lehetőséget a szemléletformálási intézkedések hosszú távú, folyamatos megvalósítására.

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter

Határidő: a módszertan és indikátor készlet kidolgozásának határideje 2016. június 30., majd azt követően folyamatos